

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Listopad 2005

Ročník XV

Číslo 11

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Potřebujeme dobré projekty 1

Na aktuální téma 1: ČEA

i-EKIS – internetová energetická poradna 3

ČEA oslavila 10. narozeniny 4

Aktuality

Nejzávažnějším problémem životního prostředí se stává doprava 5

Jak dál v cyklistické dopravě? 5

Evropský den bez aut 2005 byl opět úspěšný 6

První zveřejnění údajů z integrovaného registru znečišťování životního prostředí 8

Srbský ministr Popović navštívil Prahu a České Švýcarsko 9

Podniky, uvedené do provozu před říjnem 2000, musí do dvou let získat integrované povolení 10

Biojarmark v novém hávu 11

Ochrana ozonové vrstvy Země může pomoci každý z nás 12

Na Kvildě se jednalo i o hraničním přechodu Modrý sloup 12

Na aktuální téma 2: ČIŽP

Rekonstrukce a modernizace ČOV Brno – Modřice 13

Napojení odpadních vod z areálu Spolku pro chemickou a hutní výrobu na ČOV Ústí nad Labem – Neštěmice 14

CITES a druhová ochrana 16

Zkušenosti s dodržováním limitů pachových látek a způsob měření 18

Přeshraniční přeprava odpadů 20

Informujeme

MŽP bude využívat nejmodernější technologie 20

Indikátory biologické rozmanitosti: shoda na obzoru? 21

Úbytek ptačích populací a stav naší krajiny 22

Boj proti chudobě je podmíněn rovností pohlaví 23

Ekologické limity těžby v Severočeské hnědouhelné pánvi je nutné zachovat 24

Nové metodické pokyny MŽP pro zpracování analýzy rizik kontaminovaného území a pro průzkum kontaminovaného území 26

Zaručeně šetrné české dřevo z Volar a od Kinských 28

Ministři Libor Ambrozek a Milan Šimonovský při cyklojždě v Hluboké nad Vltavou. K článku na str. 6
Foto archiv MŽP

Potřebujeme dobré projekty

Rozhovor Jany Plamínkové s Ing. Josefem Bubeníkem, ředitelem České energetické agentury

Česká energetická agentura (ČEA) oslavila v září desáté výročí své činnosti. Mohl byste zhodnotit, jaké roky to byly?

Celých deset let jsem v ČEA nepracoval, a proto mohu hodnotit jen poslední čtyři roky, i když na Ministerstvu průmyslu a obchodu jsem měl agenturu také na starosti. Myslím, že ČEA plní velmi významnou roli, a to nejen v oblasti úspor energií, ale také obnovitelných zdrojů energie. K tomu, abychom mohli lépe naplňovat své poslání, bychom ale potřebovali mnohem více peněz. Jenže musíme vystačit s těmi penězi, které máme.

Změnila se za tu dobu náplň činnosti agentury?

Základní náplň a činnost se nijak výrazně nemění, mění se jen dílčí body této náplně, a to jak v České republice, tak i směrem k Evropské unii. Zejména po vstupu do EU máme daleko větší kontakty, více spolupracujeme se zahraničím a naplňujeme některé energetické programy Evropské unie.

Před časem probíhaly v rámci ČEA diskuse, kam by podpora měla více směřovat: zda by měla být spíše plošná, typu „zateplování panelových domů“, v nichž se skrývají

velké úspory díky velkým objemům, nebo zda by se měly podporovat spíše demonstrační projekty, které jsou něčím významné či výjimečné. Jak to vidíte v současné době?

Snažíme se podporovat oba typy projektů. Panelové domy jsou dědictvím, kde je velký prostor pro naplnění úspor energií, proto tyto projekty samozřejmě podporujeme. Pilotní projekty mají zase demonstrovat, jak efektivně se dají budovy postavit, a také se tímto způsobem dá prezentovat, že se to vyplatí. Mají tedy specifické postavení. Plošná podpora na zateplování objektů je nezbytná a musí se realizovat.

Na zateplování jsou ale i projekty na Ministerstvu pro místní rozvoj...

My podporujeme jak bytová družstva, tak i obce a města. Záleží jen na tom, kolik máme peněz.

Není tajemstvím, že rozpočet ČEA klesá. Pamatují doby, kdy jste hospodařili s více než 400 mil. Kč, dnes máte 100 mil. Kč...

Ano, největší rozpočet, který ČEA měla, byl 450 mil. Kč, nejmenší je v současné době zhruba 100 mil. Kč, a to už se opakuje třetí rok. Z toho zhruba 70 mil. Kč investujeme do úspor energie a obnovitelných zdrojů a zbytek do neinvestičních akcí jako je osvěta, studie či semináře.

Připadá mi zvláštní, že peníze klesají, ale přitom se pořád hovoří o nutnosti úspor a podpoře obnovitelných zdrojů.

Jenže financování Státního programu úspor energií a podpory obnovitelných zdrojů je na Ministerstvu průmyslu a obchodu svým způsobem specifické v tom, že se jedná o prostředky MPO, přičemž se ale naším prostřednictvím fakticky refinancují jiná ministerstva, ať už je to Ministerstvo pro místní rozvoj, protože peníze dáváme na bytovou výstavbu, nebo Ministerstvo zemědělství, protože na obnovitelné zdroje žádají peníze často zemědělci – třeba na kogeneraci či kotelny na biomasu. Spíš jde tedy o to, aby došlo ke změně struktury financování ČEA. Zatím jde vše jen z jedné kapitoly MPO. To je velký rozdíl proti Státnímu fondu životního prostředí, který má peníze z poplatků a z pokut.

SFŽP kdysi disponoval 6 mld. Kč, nyní má asi 4 miliardy, ale přesto mu ani v loňském ani v letošním roce nezbývá dostatek peněz např. na tepelná čerpadla. Já si myslím, že jeho posláním by mělo být vlastní životní prostředí, tedy třeba čistírny odpadních vod atd.

Koordinujete se SFŽP svou činností v oblasti úspor a obnovitelných zdrojů energie?

Kdysi jsme ji významně koordinovali, v současné době ne. Důvody, proč nekoordinujeme, jsou spíše na straně fondu.

Jak by vypadala ideální situace? Nezávislá agentura financovaná z více zdrojů?

Ideální pro ČR by bylo, kdyby se soustředily všechny dotační tituly z oblasti energetiky a úspor energií pod jednu instituci. Je-li více zdrojů, je koordinace vždycky daleko složitější. A není ani ideální využívání zdrojů informací a potřeb v této oblasti.

Kolik žádostí vám v průměru ročně přichází?

Dřív to bylo přes tisíc. Nyní se již ví, že máme méně peněz, tak přichází 700 – 800 žádostí ročně. Podpoříme jich tak 400. Dvacet až třicet není přijato pro formální nedostatky.

Uvažovali jste o tom, že by podpory byly nárokové, jako třeba v Rakousku? Tam kdo staví dům a splní parametry nízkoenergetického domu, dostane automaticky určitou výši podpory. Kdo staví pasivní dům, dostane podporu vyšší...

U nás jsou finanční prostředky tak malé, že o tom v současné době nemá smysl uvažovat. Ale myslím, že tento způsob naplňování úspor je dobrý, Rakoušané to nemají špatně vymyšleno.

V dubnu jste získali a v září oficiálně převzali certifikát ISO 9001. Co to pro vás znamená?

Získání certifikátu ISO vždy vede k daleko lepšímu pořádku v dokumentaci a v řízení práce. I když jsme fungovali dobře, tak jsme cítili, že bychom se mohli ještě vylepšit. Při přípravě před získáním ISO 9001 jsme odstranili řadu nedostatků a bariér, které zhoršovaly náš výsledek. Dnes probíhá veškerá agenda a veškeré řízení daleko lépe, fungujeme efektivněji.

Zapojujete se i do mezinárodních projektů. O jaké projekty jde?

V současné době jsme zapojeni do projektu HY-CO, který se týká vodíkového hospodářství a palivových článků. Je významný tím spíš, že nyní nastalo období ropné krize, takže tento projekt má v Evropské unii zelenou. Jsme zapojeni i do projektu implementace různých směrnic, např. směrnice EU č. 91, která se týká energetické efektivity budov. V rámci Mezinárodní energetické agentury jsme zapojeni do projektu, který se nazývá Infiltrace budov. Byli jsme zapojeni v projektu OPET, který už je ukončen. Naopak jiné projekty se nyní otevírají. Jedním z nich je projekt alternativních paliv pro motorová vozidla.

Máte ze zdrojů EU nějaké finanční prostředky?

Ano. Kromě úkolů vyplývajících ze Státního programu pro úspory a vyšší využití obnovitelných zdrojů má ČEA na starosti také Operační program Průmysl a podnikání v rámci 6. rámcového programu Evropské unie. Tento program je určen pro malé a střední podniky. Zde máme na rozdíl od Státního programu peněz dost, skoro miliardu korun. V OPMP máme dva dotační tituly, Úspory energie a Obnovitelné zdroje energie.

Jaký je zájem o tyto programy?

V současné době se zvýšil. Vypadá to, že letos budeme mít jenom na obnovitelné zdroje projekty asi za 70 mil. Kč v čisté dotaci. Očekáváme, že příští rok to bude mezi 200 – 300 mil. Kč. Začátek vloni byl rozpačitý, protože podání přihlášek je dost složité. Ale už jsme se to všichni naučili. Program se naplno rozjel letos v dubnu.

A tyto peníze už jsou „přiklepnuté“?

Ano. Program je kofinancovaný ze státního rozpočtu: za každý milion korun nám EU dá další tři miliony.

Jaké projekty se z něho dají financovat?

Je to určeno pro malé a střední podniky, takže si třeba podnik zateplí výrobní halu, nebo si postaví větrnou či malou vodní elektrárnu atd.

Dokdy se musí žádosti podat?

Program není termínově uzavřen, takže žádosti mohou přicházet průběžně. Žádosti se podávají na regionální pracoviště Czechinvestu, který je příjemce, zkontroluje a pak je pošle na ČEA. Teď jde jen o to, aby byl dostatek dobrých projektů.

Mají podniky zájem spíš o úspory, nebo o instalaci obnovitelných zdrojů?

Ve Státním programu je daleko více žádostí na úspory, a tak nás trochu překvapuje, že v Operačním programu je více žádostí o obnovitelné zdroje. Navíc ve Státním programu můžeme poskytnout na jeden titul dotaci 3 mil. Kč, kdežto v operačním programu od 500 tis. do 30 mil. Kč. Velikost finančních dotací tak uspokojí i větší projekty.

Děkuji za rozhovor.

i-EKIS – internetová energetická poradňa

Již mnoho let provozuje Česká energetická agentura s úspěchem síť Energetických konzultačních a informačních středisek (EKIS), v nichž mohou zájemci získat zdarma informace a konzultovat své problémy v oblastech úspor energie a obnovitelných zdrojů energie. Letos je do této sítě zapojeno 44 středisek se 178 poradci. Střediska jsou rozmístěna po celé republice, přesto však může být někdy zbytečné vážit do nich cestu s jednoduchým dotazem, který lze zodpovědět za minutu. Pro pracovníky středisek je zase poněkud neproduktivní odpovídat na mnohdy stále stejné dotazy...

Ve snaze celý systém zefektivnit tak vznikla před několika lety myšlenka internetového poradenství, které by sloužilo jako jakási první pomoc pro jednoduché případy. Každý, kdo má problém se zateplováním bytu či domu, s regulací otopné soustavy, kdo uvažuje o instalaci některého z obnovitelných zdrojů, kdo potřebuje poradit s výběrem vhodného topného média a podobně, může na internetové adrese **www.i-ekis.cz** v části zvané „vlastní dotaz“ poslat otázku, která je předána některému ze zmíněných poradců EKIS ČEA. Během několika málo dní pak obdrží odpověď. V případech nejjasností lze zadat doplňující dotazy. Odpovídat mohou i ostatní poradci z dalších středisek EKIS.

Internetová poradna navíc obsahuje obsáhlou databázi více než dvou tisíc již dříve zodpovězených dotazů. Proto by se zájemce předtím, než zadá vlastní dotaz, měl nejprve podívat, zda už stejná či podobná otázka není v databázi zodpovězena. Vzhledem k tomu, že třeba na zateplování obsahuje databáze přes 660 odpovědí, je pravděpodobnost, že si zájemce odpověď sám vyhledá, dosti vysoká.

K pohodlnému vyhledání právě toho, co vás zajímá, se dají využít vyhledávací funkce systému.

Informace podávané touto formou nemohou být samozřejmě příliš podrobné. V případě potřeby (podrobnější vysvětlení, výpočty apod.), si lze sjednat konzultaci s poradcem přímo v některém ze středisek EKIS.

Seznam poradců, stejně jako všech středisek EKIS, je na uvedené webové stránce rovněž uveden, stejně jako mnoho užitečných odkazů na další instituce, které se této problematice věnují.

Projekt i-EKIS je provozován v rámci Státního programu na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů.

Jana Plamínková

Česká energetická agentura oslavila 10. narozeniny

Stejně jako většina států se také Česká republika stará o zkvalitnění životního prostředí. Z tohoto důvodu se již vláda Československé republiky v roce 1991 rozhodla zřídit Československou energetickou agenturu, která měla za úkol prosazovat energetické úspory – tedy snižovat energetickou náročnost ve všech sektorech národního hospodářství včetně bydlení a podporovat využívání obnovitelných zdrojů energie.

Československá agentura byla zřízena na základě usnesení vlády a rozhodnutím ministra Ing. Vladimíra Dlouhého. Prvním prezidentem Československé energetické agentury byl tehdejší náměstek ministra Ing. Jan Jícha a výkonným ředitelem Ing. Vladimír Šup. Po rozdělení Československa v roce 1993 Československá energetická agentura zanikla a následně na základě rozhodnutí vlády samostatné České republiky opět rozhodnutím

ministra průmyslu a obchodu Ing. Vladimíra Dlouhého byla zřízena Energetická agentura České republiky (EA ČR). Jejím řízením byl pověřen Ing. Libor Dufek. V agentuře pracovalo celkem 11 specialistů pro oblast energetických úspor a obnovitelné zdroje. Vláda rovněž uložila ministru financí, aby vytvořil finanční podmínky pro racionální fungování agentury.

V roce 1995 rozhodl ministr průmyslu a obchodu o transformaci EA ČR na Českou energetickou agenturu (ČEA), a to k 1. 9. 1995. Poslání ČEA bylo stejné jako její předchůdkyně EA ČR. Ředitelem ČEA byl ministrem jmenován Ing. Jiří Bartoň. ČEA měla v této době 16 zaměstnanců a postupně byla doplněna o tři specialisty v oboru analýz a energetiky. Tím vzrostl celkový počet na 19 zaměstnanců. V letech 1995 – 1997 se několikrát měnilo sídlo agentury. V roce 1997 zakotvila v budově Středočeské energetické, a.s., Vinohradská 8, Praha 2, kde má sídlo i v současné době. Rozdíl mezi ER ČR a ČEA spočíval v rozšíření činností v oblasti úspor energie a podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie. V této době byla výrazně podporována činnost směřující do úspor energie v oblasti budov, a to zejména pro panelové domy.

Od 1. června 2001 byl ministrem průmyslu a obchodu doc. Ing. Miroslavem Grégrem jmenován do funkce ředitele ČEA Ing. Josef Bubeník, který dříve pracoval jako vrchní ředitel pro energetiku na MPO a následně jako poradce pro energetiku ministra životního prostředí RNDr. Miloše Kužvarta.

Vrcholovým řídicím orgánem ČEA je Řídicí výbor, který jmenuje ministr průmyslu. Jeho předsedou je náměstek ministra, který má v kompetenci energetiku. Zástupce v Řídicím výboru tvoří většinou náměstci ministrů z jiných resortů, zejména Ministerstva financí, Ministerstva zemědělství, Ministerstva životního prostředí atd. Členem řídicího orgánu je i ředitel ČEA.

ČEA je příspěvkovou organizací MPO a má právní suverenitu. V agentuře pracuje 22 zaměstnanců, ve čtyřech samostatných odděleních (strategie, koncepce, vnějších vztahů a poradenství a útvar ředitele, ve kterém je zahrnuta kontrola, vnitřní audit, ekonomický úsek a asistent ředitele).

Oslavy 10. výročí ČEA

Česká energetická agentura absolvovala proces přípravy na získání ISO 9001:2000, který byl 8. dubna 2005 úspěšně završen udělením certifikátu č. 00304-2005-AQ-PGR-UKAS pro systém managementu, který prováděla „DET NORSKE VERITAS“.

V posledních třech letech se ČEA významně prosazuje v řadě mezinárodních projektů, které souvisejí s energetickými úsporami a s projekty aplikujícími obnovitelné zdroje energie. Vyhlášovatelem těchto projektů je zejména Evropská unie, případně Mezinárodní energetická agentura v Paříži. Česká republika se prostřednictvím ČEA zúčastňuje i projektů OPET, HY-CO, Phare na podporu implementace Směrnice 2002/91/ES o energetické náročnosti budov a Projektu Světové banky v rámci PCF na snižování skleníkových plynů, zejména CO₂. Mezi významné aktivity patří i členství v pracovních mezinárodních skupinách, které řeší otázky snižování energetické náročnosti, obnovitelných zdrojů energie a snižování emisí včetně spolupráce s IEA v oblasti alternativních biopaliv pro motorová vozidla. ČEA spolupracuje při posuzování a připomínkování jak domácích, tak mezinárodních energetických legislativních dokumentů (Směrnic). Součástí programu ČEA je i účast pozorovatele v rámci Programu Evropské unie – Inteligentní energie pro Evropu. ČEA jako servisní organizace připravuje pro Ministerstvo průmyslu a obchodu Národní a Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných a druhotných zdrojů energie, a to včetně využívání biopaliv pro dopravu. V rámci příprav těchto dokumentů spolupracuje s ostatními ministerstvy. MPO ve spolupráci s MŽP tyto programy následně předkládá ke schválení do vlády ČR.

**Ing. Josef Bubeník,
ředitel ČEA**

Ing. Bubeník přebírá certifikát ISO 9001.

Foto J. Plamínková

Nejzávažnějším problémem životního prostředí se stává doprava

Zatímco začátkem 90. let minulého století patřilo životní prostředí v České republice k nejpoškozenějším v Evropě, po zkrachování řady neefektivních podniků a masivních investicích především do kvality ovzduší a vod se výrazně zlepšilo. V současné době se pohybuje na úrovni průměru členských států EU. Vyplývá to ze Zprávy o životním prostředí v roce 2004, kterou 5. října schválila vláda.

Zpráva analyzuje vývoj a aktuální stav životního prostředí a srovnává jej s trendy v zahraničí. Jedním z nejzávažnějších problémů České republiky se ukazují být emise, hluk a nápor na krajinu, které vyvolává nárůst dopravy. Například v porovnání s rokem 1990 přibýlo emisí oxidu uhličitého z dopravy o dvě třetiny, pevných mikročástic o třetinu. Díky zavedení bezolovnatého benzínu ale řádově poklesly emise olova. Celkové emise oxidu uhličitého z dopravy dosáhly 9 987 000 tun v roce 1990, 17 171 000 tun v roce 2004, pevných částic 4373 tun v roce 1990 a 5762 tun v roce 2004, olova 193 tun v roce 1990 a 3,06 tuny v roce 2004.

Projevují se některé pozitivní trendy – roste například množství vytríděného odpadu na obyvatele, počet domácností, které odpad třídí, i množství vytríděných obalů a jejich recyklace. Česká republika je jediným z nových členských států, který plní požadavky EU na recyklaci obalů. Recyklace odpadu z obalů byla pro papír v roce 2004 79%, plasty 38%, kovy 37%, sklo 65% a celková míra recyk-

lace dosáhla 56 %. Celková míra recyklace obalů na obyvatele činila v loňském roce 41,4 kg.

Přetrvává řada problémů z minulosti – české lesy stále patří k nejpoškozenějším v Evropě, energetická náročnost hospodářství je o 80 % větší než je průměr bývalé evropské patnáctky. Problémem je i vysoká produkce skleníkového plynu oxidu uhličitého na obyvatele, stejně jako vysoké koncentrace přízemního ozonu. Nové investice jsou často budovány na zelené louce, namísto toho, aby se využívaly již zastavěné plochy (brownfields).

„Životní prostředí se za posledních 15 let výrazně zlepšilo, ale stále máme co dohánět. Omezit vysokou produkci skleníkových plynů pomůže zákon o podpoře výroby energie z obnovitelných zdrojů, který se letos podařilo prosadit v parlamentu. Program na podporu alternativních paliv v dopravě, který by mohl alespoň částečně snížit znečištění z dopravy, vláda schválila letos v květnu. Chystá se také zavedení mýtného a připravuje návrh ekologické daňové reformy. K nápravě stavu krajiny přispívají krajinotvorné programy, které patří k jedné z mých priorit. Za úspěch považuji, že vláda schválila vyhlášení evropské soustavy chráněných území Natura 2000,“ komentuje Zprávu ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Jak dál v cyklistické dopravě?

22. září proběhl ve více než třech desítkách českých a moravských měst Evropský den bez aut, jímž skončil Evropský týden mobility. Po dobu jednoho týdne (16. – 22. 9.) města organizovala aktivity, představující možnosti a výhody udržitelných druhů dopravy. Kampaně měly povzbudit aktivní přístup občanů k vytváření zdravého životního prostředí.

Součástí kampaně byl i závazek měst přijmout jedno či více trvalých opatření, jež budou podporovat tyto formy dopravy. Mnohá se tedy přihlásila k budování nových cyklostezek. Letos takový slib učinil ale také stát. Místopředseda vlády a ministr dopravy Milan Šimonovský na konferenci o Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy ČR, která se uskutečnila v září v Hluboké nad Vltavou, informoval o tom, že v rozpočtu SFDI je připraveno pro rok 2006 na cyklostezky 100 milionů Kč. Zároveň slíbil, že pokud budou připraveny kvalitní projekty, může se tato částka ještě zvýšit. Ministr Šimonovský vyzval touto cestou obce a kraje, aby se připojily k podpoře cyklistiky. Myšlenku na konferenci v Hluboké podpořil rovněž ministr životního prostředí Libor Ambrozek. Od roku 2007 bude podle Šimonovského navíc možné žádat o dotace na budování cyklostezek ze Strukturálních fondů EU, a to řádově v desítkách milionů korun.

Jedinou otázkou tedy zůstává, jak na výzvu zareagují města a kraje. Jako první již zareagoval Olomoucký kraj, který přislíbil finanční pomoc ve výši 15 milionů Kč, v roce 2006 chtějí cyklistickou dopravu podpořit také Ústí nad Labem, Jihlava, České Budějovice, Plzeň, Ostrava, Zlín, Opava, Praha, Mladá Boleslav, Děčín, Uničov, Frýdek-Místek, Jilemnice či mikroregion Milada. Další města a kraje tak plánují učinit v nejbližším období.

(společná tisková zpráva MŽP a MD)

Cyklostezka v Havlíčkově Brodě – trvalá upomínka na Evropský týden mobility

Evropský den bez aut 2005 byl opět úspěšný

Česká republika už počtvrté oslavila Evropský den bez aut (22. září) a Evropský týden mobility (16. – 22. září). MŽP již tradičně obě akce koordinovalo a podpořilo.

Pražané využili možnosti relaxace na Smetanově nábřeží opravdu dokonale

Evropského dne bez aut (EDBA) a Evropského týdne mobility (ETM) 2005 se v České republice zúčastnila města Boskovice, České Budějovice, Hlučín, Hodonín, Hradec Králové, Hranice, Hroznová Lhota, Humpolec, Chrudim, Kopřivnice, Kroměříž, Letovice, Moravská Třebová, Moravský Krumlov, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha, Říčany, Semice, Velké Meziříčí a Vsetín.

Města Havířov, Havlíčkův Brod, Jablonec nad Nisou, Kadaň, Kostelec nad Orlicí, Kutná Hora, Lipník nad Bečvou, Pelhřimov, Písek, Prostějov, Telč a Znojmo se zapojila do Evropského dne bez aut. Připojila se i města, která podpořila Evropský týden mobility či Evropský den bez aut konkrétními akcemi – Brno, Břeclav, Česká Lípa, Chomutov, Jilemnice, Mladá Boleslav, Pardubice, Prachovice, Přerov, Tábor, Třebíč, Turnov, Ústí nad Labem, Valašské Meziříčí a Zlín.

Do práce a do školy – bez auta

Mottem letošního ročníku bylo: „Do práce a do školy – bez auta“. Řada měst se proto zaměřila na to, jakým způsobem lidé dojíždějí do práce a děti a studenti do škol. Například v Kopřivnici, kde podle nových pravidel

Pražský primátor Pavel Bém a jeho spolupracovníci na tiskové konferenci k Evropskému dni bez aut

slavili Evropský den již v pátek 16. září, se do akce zapojily i firmy ze zdejší průmyslové zóny, které vyzvaly své zaměstnance, aby nejezdili do práce autem.

Magistrát hlavního města Prahy si pro Evropský den bez aut vybral neděli 18. září. Pro automobilovou dopravu bylo uzavřeno Smetanovo nábřeží a část Křižovnické ulice, kde po celý den probíhaly nejrůznější akce pro děti a veřejnost, zaměřené na propagaci dopravy šetrné k životnímu prostředí. V dopoledních hodinách tudy projel průvod historických autobusů a tramvají u příležitosti 130. výročí pražské MHD.

Ministerstvo životního prostředí zde představilo Ekobus – nízkopodlažní autobus jezdící na zemní plyn, který demonstroval možnost ekologičtější dopravy ve městě a zároveň zval na 31. ročník filmového festivalu Ekofilm. Odpoledne pak ekobus zájemce zdarma dovezl do Modřanského biografu.

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek slavnostně zahájil Evropský týden mobility spolu s místopředsedou vlády a ministrem dopravy Milanem Šimonovským a hejtmánem Jihočeského kraje Janem Zahradníkem cyklojízdou v Hluboké nad Vltavou, kde se konala konference o Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy ČR (viz článek na str. 5, pozn. redakce).

Na Evropský den bez aut přijeli zaměstnanci MŽP do práce hromadnou dopravou nebo na kolech, takže parkoviště před budovou ministerstva zelo prázdnotou.

Trvalá opatření po akci zůstávají

Vedle propagačních a osvětových programů musely podle Charty městské úřady či magistráty přijmout jedno či více tzv. trvalých opatření ke zklidnění dopravy nebo zvýšení bezpečnosti chodců a cyklistů ve městě. Obce tak omezují vjezd aut do centra (Boskovice), budují cyklostezky ve městě (Havlíčkův Brod, Hodonín, Olomouc, Ostrava, Písek, Znojmo), kolem města (Hranice, Vsetín) nebo k obchodním centrům (České Budějovice).

Kadaň – tlačeničky u informačních stánků na náměstí

Na místech, kde jindy v Hodoníně jezdí auta, si kreslí děti

Dalším typem těchto opatření je zklidňování dopravy pomocí snižování rychlosti v obytných zónách měst (Hlučín, Hodonín, Chrudim), nových přechodů pro chodce (České Budějovice, Humpolec, Letovice, Ostrava), okružních křižovatek (Kostelec nad Orlicí, Kroměříž, Letovice, Telč), či instalacemi laserových měřičů rychlosti (Kostelec nad Orlicí, Moravská Třebová).

Řada těchto opatření je zaměřena na dostupnost města pro všechny spoluobčany, takže města budují bezbariérové přechody (Kroměříž), nakupují nízkopodlažní autobusy (Hradec Králové, Kroměříž). Své místo zde mají i taková opatření, jako je vybudování parkoviště pro kola u školy (Hroznová Lhota) či vybavení prvnáčků reflexními vestami (Semice).

Zajímavé trvalé opatření, zaměřené na letošní motto: „Do práce a do školy – bez auta“ přijali v Kostelci nad Orlicí, kde chtějí jednat s největším zaměstnavatelem ve městě, firmou Federal – Mogul, o využívání carpoolingu (sdílení auta více osobami) zaměstnanci společnosti.

Hromadná městská doprava zdarma byla tento den v Břeclavi, České Lípě, Havlíčkově Brodě, Hodoníně, Chrudimi, Kadani, Kutné Hoře, Mladé Boleslavi, Pelhřimově, Plzni, Prostějově, Ostravě. V Kroměříži a Ostravě přišli s nápadem MHD zdarma pro cestující, kteří se prokázali malým technickým

Pražská MHD funguje už 130 let...

Pražané měli velký zájem o materiály MŽP

Na pěší zóně se představil Ekobus – autobus poháněný zemním plynem

průkazem od auta (v Ostravě 22. září a v Kroměříži od 16. – 22. září).

K EDBA se opět připojila řada evropských velkoměst

V Evropě se (podle aktuální informace na oficiálních webových stránkách) do ETM zapojilo 834 měst, k Evropskému dni bez aut se přihlásilo 1397 měst (z velkoměst např. Dublin, Kodaň, Helsinky, Lublaň, Madrid, Stockholm, Vídeň, Vilnius, Záhřeb, některé městské části Londýna a Budapešti a další). Tato osvětová akce začíná získávat přívržence i na jiných kontinentech, takže již podruhé se do akce zapojilo také několik měst z Japonska, Brazílie, Kolumbie, Tchaj-wanu nebo Kanady.

Mgr. Eva Veverková,
odbor vnějších vztahů MŽP

Foto Jana Plamínková,
Eva Veverková a Helena Knappová

První zveřejnění údajů z integrovaného registru znečišťování životního prostředí

V letošním roce proběhlo první ohlašování údajů do integrovaného registru znečišťování životního prostředí (IRZ). Integrovaný registr znečišťování je v zákoně o integrované prevenci definován jako „databáze údajů o vybraných látkách, jejich přenosech a emisích“ (§ 2 písm. i) a pokrývá informace o emisích ohlašovaných látek do ovzduší, vody, půdy a o přenosech ohlašovaných látek (odpadní vody čištěné mimo provozovnu a odpady).

Rozsah integrovaného registru znečišťování

Do IRZ museli ohlásit údaje všichni, z jejichž provozovny byly v emisích (do ovzduší, vody, půdy) nebo v přenosech (odpady a odpadní vody čištěné mimo provozovnu) vyprodukovány látky uvedené v příloze č. 1 k nařízení vlády o integrovaném registru znečišťování v množství shodném nebo vyšším než je stanovený hmotnostní práh. Zákon o integrované prevenci rovněž stanovil termín pro ohlašování údajů. **První ohlašovací povinnosti měly povinné osoby splnit do 15. února 2005** (v odůvodněných případech MŽP lhůtu prodlužovalo – maximálně však o 60 dní).

Pod pojmem ohlašovaná látka je třeba rozumět látku uvedenou v příloze 1 nebo 2 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování. Pro rok 2004 byl aktuální seznam látek v příloze 1, který tvoří 72 látek. Jedná se o polutanty (těžké kovy, karcinogenní látky, dioxiny, difurany, polycyklické aromatické uhlovodíky, skleníkové plyny, pesticidy, halony atd.). Charakter látek vyžaduje, aby o nich a jejich emisích (či přenosech) byly získávány podrobné informace.

IRZ jako veřejný informační systém

Integrovaný registr znečišťování je Ministerstvem životního prostředí zřizován jako „veřejný informační systém veřejné správy“. Zákon o integrované prevenci tak vytváří nový zvláštní nástroj, jehož základním smyslem je **zajištění existence veřejně přístupného informačního systému**, v němž bude možné získat data týkající se vlivu konkrétního zařízení na životní prostředí a detailní informace o znečišťujících látkách. Právě **veřejná dostupnost** prostřednictvím internetu je základní kvalitativní odlišností IRZ od ostatních, doposud provozovaných registrů. Šíření informací a jejich interpretace zaujmají v celém konceptu IRZ důležitou pozici.

Ministerstvo životního prostředí je podle zákona o integrované prevenci (zákon č. 76/2002 Sb.) povinno každoročně do 30. září zveřejnit na internetu údaje, ohlášené do IRZ za předchozí rok. **30. září 2005 byly proto poprvé zpřístupněny údaje, ohlášené do IRZ za rok 2004.** Česká republika tímto zpřístupnila veřejnosti rozsáhlou informační databázi, kde je možné nalézt dříve těžko dostupné údaje.

Zveřejnění údajů o znečišťování životního prostředí konkrétními podniky může mít podle zkušeností ze zahraničí v dlouhodobé perspektivě řadu pozitivních efektů. Zveřejnění jednoznačně zvyšuje povědomí obyvatel o problematice znečištění prostředí, což může vést k většímu zapojení obyvatel do řešení otázek spojených s životním prostředím. Údaje samozřejmě mohou využívat státní úřady k vytváření strategií a politik životního prostředí. Průmyslové podniky mohou být zveřejněním stimulovány k zavádění čistších technolo-

gií. Dalšími subjekty, které budou s informacemi z registru pracovat, jsou nevládní organizace, média, výzkumné instituce, průmyslové svazy či vysoké školy.

Internetový portál – www.irz.cz

Zveřejnění údajů z IRZ proběhlo na internetových stránkách www.irz.cz 30. 9. 2005. Stránky byly spuštěny v červnu roku 2004. S ohledem na přípravu prvního ohlašování do integrovaného registru znečišťování (IRZ) byly stránky orientovány převážně na potenciální ohlašovatele do IRZ a staly se významným zdrojem informací.

V roce 2005 prošla internetová stránka IRZ rozsáhlou rekonstrukcí, která zabezpečila, že stránka odpovídá nárokům zákona o integrované prevenci a mezinárodních dokumentů. Přípravě nové internetové stránky IRZ bylo věnováno ze strany MŽP maximální úsilí. Bylo zpracováno několik studií se zaměřením právě na internetovou prezentaci IRZ. Podrobná studie byla vypracována o požadavcích na tzv. přístupný web. Zároveň bylo nutné specifikovat náležitosti webové stránky, aby mohla být označena za vyhovující z hlediska metodických pokynů Ministerstva informatiky na informační systémy veřejné správy (ISVS). V neposlední řadě byla zpracována rešeršní studie prezentací zahraničních registrů na internetu. Na nových stránkách IRZ najdou uživatelé veškeré informace spojené s problematikou registru. Hlavní strukturu webové stránky IRZ uvádí tabulka 1 i s popisem jednotlivých sekcí.

O IRZ	Informace o smyslu IRZ, jeho přínosech, provozu IRZ, rovněž odkazy na legislativu vztahující se k IRZ a Projektu IRZ.
Vyhledávání v IRZ	Vyhledávání v databázi integrovaného registru znečišťování.
Ohlašované látky	Podrobné informace k jednotlivým látkám obsaženým v IRZ.
Ohlašování	Informace o ohlašovacím procesu.
Dokumenty	Zprávy, příručky, návody a ostatní dokumenty vztahující se k IRZ.
Registry znečišťování	Informace o EPER a E-PRTR.
Otázky a odpovědi	Strukturované odpovědi na otázky k IRZ, CO a dalším tématům.
Důležité pojmy	Definice pojmů důležitých pro oblast IRZ.
Odkazy	Strukturované odkazy na webové stránky.
Kontakty	Kontakty na MŽP, CENIA, CO, helpdesk atd.

Tabulka 1: Struktura webové stránky integrovaného registru znečišťování

Vyhledávání v údajích ohlášených do IRZ

Jednou z nejvíce používaných funkcí na nových stránkách IRZ bude pravděpodobně vyhledávání v ohlášených údajích. Nástroj pro vyhledávání v údajích IRZ je klíčovou předností celé internetové prezentace IRZ. Při jeho tvorbě se vycházelo z mezinárodních dokumentů (Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek a Nařízení o Evropském registru úniků a přenosů znečišťujících látek) a doporučení.

Protokol o PRTR vymezuje základní parametry, podle kterých má být umožněno uživatelům v registru vyhledávat. Každá smluvní strana Protokolu zajistí, aby údaje obsažené v registru byly prezentovány v agregované i neagregované podobě, aby bylo možno vyhledávat a identifikovat úniky a přenosy podle: zařízení a jeho geografické polohy; činnosti; vlastníka nebo provozovatele a případně společnosti; znečišťující látky, případně odpadu; každé ze složek životního prostředí, do které znečišťující látka uniká. Kromě toho je povinností členského státu (nebo smluvní strany Protokolu) zajistit, aby registr poskytoval odkazy na další národní registry, ale i registry dalších členských zemí (nebo smluvních stran Protokolu). Výše uvedené parametry byly zadáním i pro strukturu a prezentaci údajů z IRZ.

Na stránkách IRZ je umožněno (prostřednictvím dotazovacího formuláře) uživateli vyhledávat podle následujících parametrů:

- druh emise nebo přenosu,
- název organizace (provozovny) nebo IČ,

- látka,
- ohlašovací rok,
- kategorie činností podle zákona o integrované prevenci,
- NOSE-P kódů,
- OKEČ,
- lokalita – kraj nebo obec,
- pomocí mapové aplikace (umístěna na <http://geoportal.cenia.cz/mapmaker/cenia/portal/>).

Závěr

Rok 2004 byl prvním rokem sběru dat do IRZ a rok 2005 prvním ohlašovacím rokem, zároveň byla poprvé využita Centrální ohlašovna pro podávání hlášení podle různých právních předpisů. K 30. 9. 2005 proběhlo první zveřejnění údajů z IRZ. Všechny ohlášené údaje má tedy veřejnost k dispozici. Některá data poskytovaná registrem veřejnosti jsou zcela novými údaji, jež doposud nebyly k dispozici v žádném z existujících zdrojů informací o životním prostředí a které jsou nově sledovány a navíc seskupeny do jediné databáze. V IRZ jsou sledovány vesměs konkrétní látky v emisích a přenosech a dále některé skupiny látek. Mnohé z nich dosud nebyly jednotlivě sledovány a informací o množství emisí těchto látek je možno nalézt pouze v nově zavedeném registru.

Ing. Bc. Jan Maršák,
vedoucí oddělení IPPC a vedoucí Projektu IRZ,
odbor posuzování vlivů na životní prostředí
a IPPC MŽP

Srbský ministr Popović navštívil Prahu a České Švýcarsko

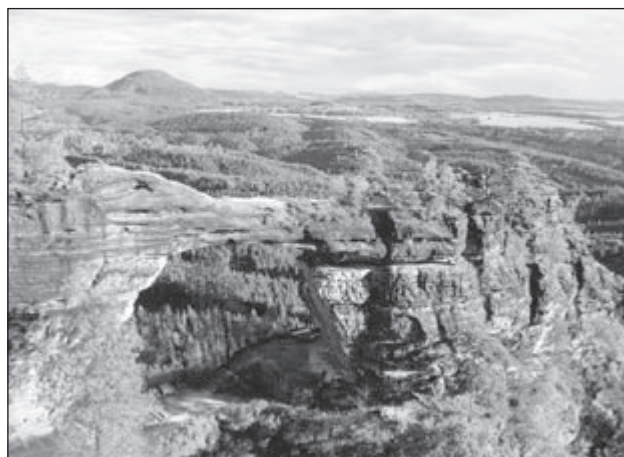
V neděli 11. září přiletěl do Prahy na oficiální návštěvu ministr pro vědu a ochranu životního prostředí Republiky Srbsko Aleksandar Popović. Ministr Popović se svým českým resortním kolegou Liborem Ambrozem jednal o společných projektech v rámci české zahraniční rozvojové spolupráce a o zkušenostech ČR s procesem přístupu k EU. V úterý 13. září navštívil ministr Popović Národní park České Švýcarsko.

Srbsko a Černá Hora je v současné době z hlediska MŽP ČR nejvýznamnější zemí v rámci zahraniční rozvojové spolupráce. Ve spolupráci s českými subjekty se v letošním roce v Srbsku realizuje 9 projektů s celkovým příspěvkem z českého státního rozpočtu ve výši cca 38 milionů korun. V nejbližší budoucnosti se počítá s další spoluprací v oblasti odstraňování starých ekologických zátěží, odpadovém hospodářství, zásobování pitnou vodou, předávání zkušeností s moderními environmentálními technologiemi, využívání obnovitelných zdrojů energie a zvyšování energetické účinnosti a v oblasti ekologické výchovy.

Ministr Popović se narodil v roce 1971 v Bělehradě. Studoval chemii na Lomonosovově univerzitě v Moskvě,

Bělehradské univerzitě a Florida State University v USA. Aleksandar Popović byl v letech 1990 – 1992 členem Demokratické strany, poté spolu s Vojislavem Koštunicou zakládal Demokratickou stranu Srbska.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Podniky, uvedené do provozu před říjnem 2000, musí do dvou let získat integrované povolení

Provozovatelé průmyslových a zemědělských podniků uvedených v příloze č. 1 k zákonu o integrované prevenci, které zahájily provoz před 30. říjnem 2000, musí do 30. října 2007 získat takzvané integrované povolení podle uvedeného zákona. Bez integrovaného povolení nebude možné po tomto datu zařízení dále provozovat.

Protože takových podniků je v České republice značné množství a konečný termín pro získání integrovaného povolení se blíží, apeluje MŽP na jejich provozovatele, aby podali žádost o integrované povolení na krajské úřady co nejdříve. V opačném případě hrozí, že v roce 2006 a zvláště 2007 budou krajské úřady vyřizování žádostí o integrovaná povolení obtížně zvládat. Povinnost se týká provozovatelů zařízení podle přílohy 1 zákona o integrované prevenci, pro která byla podána žádost o stavební povolení do 30. 10. 1999 a současně byla uvedena do provozu do 30. 10. 2000.

Příloha č. 1 k zákonu o integrované prevenci obsahuje výčet průmyslových činností, které jsou rozděleny do kategorií: energetika, výroba a zpracování kovů, zpracování nerostů, chemický průmysl, nakládání s odpady, ostatní zařízení (např. papírny, jatka, výroba potravin a krmiv, kafilérie, intenzivní chov drůbeže a prasat, povrchová úprava látek). Jednotlivé kategorie obsahují přesně definované činnosti, na jejichž provozování se zákon o integrované prevenci vztahuje. Každý provozovatel je povinen se s přílohou č. 1 seznámit a v případě nejasností ohledně zařazení do kategorií se obrátit na krajský úřad, případně Ministerstvo životního prostředí s žádostí o zařazení.

Průměrná doba trvání procesu se pohybuje okolo 8 měsíců od podání žádosti. Právě proto hrozí riziko zahlcení krajských úřadů vyřizováním žádostí, pokud si většina provozovatelů uvědomí nebo přesune své zákonné povinnosti na poslední chvíli. Provoz zařízení

bez řádného integrovaného povolení může znamenat i finanční postih nebo i zastavení provozu (§ 37, resp. § 19 odst. 2 písm. c) zákona o integrované prevenci).

Předejít podobným komplikacím lze ale poměrně snadno – stačí přípravu časově rozvrhnout tak, aby bylo dosaženo požadovaného cíle s přiměřenou časovou rezervou.

„Délka trvání procesu IPPC je závislá na kvalitě připravené žádosti. Pokud je žádost o integrované povolení pečlivě připravena a obsahuje všechny požadované údaje, je možné předpokládat, že následný proces řízení o vydání integrovaného povolení bude úspěšný, méně komplikovaný a časově méně náročný,“ říká ředitelka odboru posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC MŽP Jaroslava Honová. Kvalitní příprava žádosti je závislá na zpracovateli, a to zejména na jeho odborném zázemí, znalostech, schopnostech, orientaci v problematice IPPC a ochotě ke spolupráci s krajem. Žádosti si mohou provozovatelé zpracovat sami, ale také ji lze svěřit odborným firmám.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Další informace:

<http://www.env.cz/ippc>
<http://www.cenia.cz>

Podrobnější informace podají:

MŽP – oddělení IPPC, e-mail: ippc@env.cz
 CENIA, Úsek agenturní činnosti, e-mail: info@cenia.cz
 Odbory životního prostředí krajských úřadů

Kdy je třeba mít integrované povolení podle zákona o integrované prevenci:

Typ zařízení	Definice typu zařízení	Povinnost pro provozovatele
Typ I (podle § 42)	Zařízení, pro která byla podána žádost o stavební povolení do 30. 10. 1999 a současně byla uvedena do provozu do 30. 10. 2000	Mít integrované povolení do 30. 10. 2007, chce-li provozovat zařízení po tomto datu
Typ II (podle § 43)	Zařízení uvedená do provozu do 1. 1. 2003 a současně nespádající do typu I nebo zařízení, pro která byla vydána stavební povolení do 1. 1. 2003, ale která nebyla uvedena do provozu k tomuto datu	Podat žádost o integrované povolení do 31. 3. 2003 a mít integrované povolení do vstupu ČR do EU, tj. k 1. 5. 2004, chce-li provozovat zařízení po tomto datu
Typ III (novela § 45)	Zařízení, pro které byla podána žádost o stavební povolení do 31. 12. 2002, pro která však nebylo stavební povolení vydáno před 1. 1. 2003.	Mít integrované povolení k návrhu na zahájení kolaudačního řízení
Typ IV (podle § 45)	Zařízení, pro které bylo požádáno o vydání stavebního povolení po 1. 1. 2003 včetně	Mít integrované povolení před stavebním povolením

Biojarmark v novém hávu

Jednou z největších akcí Měsíce biopotravin se stal tradiční pražský Biojarmark ekofarem, který již mnoho let pořádá v Praze vždy v září Liga ekologických alternativ. Letos se konal ve dnech 16. – 17. září 2005.

Na letošním Biojarmarku bylo plno

Až do loňského roku se konal v prostorách pražského Solárního ekopavilonu. Letos si vzhledem k přestavbě barrandovského areálu na hotel musela LEA hledat jiné prostory. Nápad uspořádat akci ve Středisku ekologické výchovy hl. m. Prahy Toulcův dvůr se ukázal jako mimořádně šťastný, a to ze dvou důvodů. Jednak jsou tam zájemci o „eko“ akce již zvyklí chodit, takže o návštěvníky rozhodně nebyla nouze – za oba dny se přišlo podívat více než 2300 lidí. A za druhé jsou prostory Toulcova dvora velké a mimořádně příjemné, takže se tam i značné množství návštěvníků rozptýlilo na přijatelnou koncentraci. Rovněž se tam bez problémů dalo uspořádat i velké množství doprovodných akcí.

Biojarmarku se zúčastnilo 27 bioprodávčů a 15 dalších prodávčů včetně zástupců neziskových organizací, které propagovaly svoje ekologicky šetrné produkty a jiné služby. Mezi dětmi vzbudily ale větší zájem než nákupy rukodělné dílny, kde si mohly vyzkoušet třeba mláčení cepy, ručně si umlít mouku, vypracovat z ní těsto a na plátech nad ohništěm si upéct vlastnoručně vyrobené placky. Mletí si vy-

Děti si mohly vyzkoušet mláčení obilí...

Ministr Libor Ambrozek navštívil Toulcův dvůr i s rodinou

zkoušel i ministr Libor Ambrozek, který akci navštívil i s celou rodinou. Děti měly zájem i o Farmu domácích zvířat – vždyť pro mnohé pražské děti je domácí prase, husa či kráva vzácnější tvor než slon či žirafa. Velký zájem všech pak vzbudil dožínkový průvod.

Díky Biojarmarku se povedlo zprostředkovat přímý kontakt producentů biopotravin a jejich zákazníků z Prahy a okolí. Pražané tak měli jedinečnou možnost seznámit se s množstvím, kvalitou a možnostmi získání bioproduktů.

Zajímavé osvětové přednášky o ekologickém zemědělství a testy biopotravin přispěly k další propagaci nezávadných produktů mezi širokou veřejností. Jedním z cílů bylo zapojit do akce celé rodiny, aby i děti věděly, že je možnost volby mezi konvenčními potravinami a bio kvalitou. Vysoká návštěvnost a kladné odezvy ze stran bioproducentů a hlavně návštěvníků Biojarmarku svědčí o tom, že je o bioprodukty stále větší zájem.

Jana Plamínková
Foto autorka

...a upéct na ohni vlastní placku

Ochraně ozonové vrstvy Země může pomoci každý z nás

16. září se každoročně slaví Mezinárodní den ochrany ozonové vrstvy Země. „I když je Česká republika v ochraně ozonové vrstvy úspěšná z mezinárodního hlediska, nesmíme zapomínat na odpovědnost každého z nás,“ řekl při této příležitosti ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

„Ještě zdaleka ne všechna zařízení s látkami nebezpečnými ozonu prošla demontáží a odpovídající recyklací. Úniky těchto látek by mohly jít do řádu jednotek tun,“ dodal ministr.

Ačkoli se ve většině signatářských zemí úspěšně plní cíle Montrealského protokolu, neznamená to, že problémy se ztenčováním ozonoféry skončily. Podle letošní společné zprávy vědeckotechnických panelů Montrealského protokolu a Rámcové úmluvy o změně klimatu se očekává obnovení ozonové vrstvy v plné míře až za čtyřicet let. „Je třeba si uvědomit, že do té doby je zemský povrch vystaven nebezpečnému záření, proti kterému je nutné se chránit individuálně,“ říká Jakub Achrer z odboru ochrany ovzduší MŽP. Doporučuje věnovat pozornost radám o ochraně před škodlivým ultrafialovým zářením, které proniká atmosférou ve zvýšené míře právě kvůli ztenčené vrstvě ozonu v atmosféře.

Situace v ČR

V ČR zatím došlo k úplnému vyřazení spotřeby CFC (tzv. tvrdých freonů) a halonů pro veškerá běžná použití (ve sprejích, chladnicích a mraznicích, apod.). Skončilo používání methylbromidu jak v zemědělství, tak pro ošetření zboží před přepravou. Česká republika má také vlastní halonovou banku, která z území státu cíleně stahuje nebo zdarma odebírá vyřazené hasicí přístroje obsahující halony. Množství sebraných, recyklovaných a uskladněných halonů je nyní 9 tun a stále roste.

Důležitý je ale výčet toho, co ještě zbývá v ochraně ozonové vrstvy udělat. Je třeba ukončit spotřebu tzv. měkkých freonů (HCFC), jejichž škodlivý potenciál je sice řádově nižší než v případě tzv. tvrdých freonů (jejichž spotřeba v České republice je nulová již od roku 1996), ale přesto se na poškozování ozonové vrstvy podílejí. Spotřeba HCFC by měla být ukončena v roce 2010.

Další výzvou je hledání náhradních technologií a postupů pro zvláštní používání některých typů halogenovaných uhlovodíků, například v případě požární techniky v letectví nebo armádě. Obdobná situace je v oblasti inhalátorů pro osoby trpící astmatem, neboť některé jejich zvláštní typy stále vyžadují použití freonů.

K ochraně ozonoféry má možnost přispět každý. To se týká například provozovatelů supermarketů, kteří mohou nahrazovat staré chladicí technologie novými a vyřazená zařízení předávat k recyklaci. V domácnostech jsou stále používány staré lednice, které je třeba na konci životnosti odevzdávat do sběrných dvorů či na jiná vyhrazená místa. Halonové hasicí přístroje se odevzdávají do halonové banky ke zpracování.

(z materiálů oddělení propagace MŽP)

Další informace:

<http://www.unep.org/ozone>

<http://www.uneptie.org/ozonaction>

<http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/Ochrana%20ozonov%C3%A9%20vrstvy>

<http://www.esto.cz/czech/halbank.htm>

Na Kvildě se jednalo i o hraničním přechodu Modrý sloup

V pondělí 19. 9. proběhlo v Horské Kvildě důležité česko-německé jednání o spolupráci obcí a národních parků Šumava a Bavorský les. Jednání se zúčastnil náměstek ministra životního prostředí ČR František Pojer, zástupce bavorského ministerstva Franz Bichlmeier i ředitelé obou národních parků Karl-Friedrich Sinner a Alois Pavlíčko. Jednání inicioval Mikroregion Šumava-západ a Svaz bavorských obcí.

Ministerstvo životního prostředí v rámci jednání oznámilo, že v brzké době očekává výsledky komplexní studie Luzenské údolí, která má navrhnout revitalizaci vodního režimu a řešení, jak otevřít uvažovaný nový hraniční přechod pro pěší na Modrém sloupu u Modravy. V blízkosti byla nedávno otevřena zážitková trasa na Březníku. „Studie nám řekne, zda a za jakých podmínek by bylo možné přechod opravdu otevřít, aniž by to znamenalo poškození cenné přírody v této lokalitě. Je tu například unikátní svahové rašeliniště a hnízdní oblast tetřeva hlušce, který je kriticky ohroženým druhem. Hledáme ale způsob, jak se pohnout kupředu, ne důvody, proč to nejde,“ komentuje to náměstek ministra František Pojer.

Výsledky studie by mělo MŽP znát nejpozději v průběhu letošního listopadu. Poté bude možné stanovit další postup k tomu, aby v budoucnu bylo možné přes Modrý sloup ze Šumavy do Bavorského lesa chodit.

(tisková zpráva MŽP a Správy NP a CHKO Šumava)

Od 1. července se turisté i místní obyvatelé mohou na Březníku u Modravy na vlastní oči přesvědčit, zda lesy pod Luzným jsou skutečně jen mrtvé. Trasa zážitkové stezky „Proměna horské smrčiny“ kličkuje mezi pařezy a obrovskými trsy kapradin, přelézá padlé kmeny obalené choroší, a chvílemi se ztrácí v borůvkách. Tam všude lze hledat obyvatele horského lesa – semenáčky stromů, sedmikvítek evropský, maličké živořodé ještěrky. Na projití celé stezky je zapotřebí přibližně 2 hodiny času. V některých dnech se dá na trasu vydat také v doprovodu strážců a dalších pracovníků NP Šumava.

Rekonstrukce a modernizace ČOV Brno – Modřice

ČOV Brno – Modřice představuje největší zdroj znečištění v rámci působnosti OOV Ol Brno a současně patří mezi jeden z nejvýznamnějších zdrojů znečištění v rámci celé ČR.

ČESKÁ INSPEKCE
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V současné době je na tuto ČOV napojeno cca 373 800 EO. ČOV Brno – Modřice zajišťuje likvidaci odpadních vod produkovaných městem Brnem, městem Kuřim a obcemi Česká, Útěchov, Ostopovice, Lipůvka, Modřice, Moravské Knínice, Šlapanice, Bedřichovice, Podolí a Želetice.

Rozšíření za provozu

Na ČOV Brno v Modřicích probíhala za provozu výstavba „Intenzifikace a rozšíření ČOV Brno – Modřice“, která byla zahájena v červnu 2001. Cílem bylo zajistit dostatečnou kapacitu pro rozvoj města Brna a okolí a umožnit plnění limitů na odtoku z ČOV v souladu s tehdy platným NV č. 82/1999 Sb., a to nejpozději do roku 2005. Investorem akce byla akciová společnost Brněnské vodárny a kanalizace, a.s., která je i provozovatelem ČOV. Akce byla financována prostřednictvím úvěru od Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Celková investice dosáhla téměř 2 mld. Kč. ČIŽP povolila odklad placení poplatků na dobu výstavby a zkušebního provozu v celkové výši 61 mil. Kč. Tato částka byla v červnu 2005 provozovateli prominuta. Stavba probíhala bez přerušení provozu stávající ČOV, pouze s několika krátkodobými výlukami v trvání méně než den. Během výstavby a zkušebního provozu nebylo zjištěno překročení vypouštěného znečištění nad rámec povolených limitů, proto nebylo s provozovatelem ze strany ČIŽP zahájeno žádné správní řízení o uložení pokuty.

Stavba byla dokončena v průběhu měsíce prosince 2003 a v roce 2004 probíhal zkušební provoz. Dne 24. 1. 2005 bylo Krajským úřadem Jihomoravského kraje pod č.j. JMK 41998/2004 OŽPZ-Mo vydáno nové povolení k nakládání s vodami spočívající ve vypouštění odpadních vod z ČOV po provedené rekonstrukci a po ukončeném zkušebním provozu do toku Svratka s platností do 31. 12. 2010. Rozhodnutí bylo vydáno v souladu s nařízením vlády č. 61/2003 Sb.

Vypouštěné znečištění do toku a účinnost čištění před a po rekonstrukci

rok	BSK	CHSK	NL	Nanorg	P
ODTOK 2000 (t/rok)	304	1061	387	968	14,8
ODTOK 2000 (mg/l)	9	31	11,5	28,5	0,4
ODTOK 2000 (%)	96	92	95	9	94
ODTOK 2004 (t/rok)	179	1007	511	393	34
ODTOK 2004 (mg/l)	5,3	30	15	11,60	1
ODTOK 2004 (%)	98	95	95	67	88

Dětské nemoci

ČOV Brno-Modřice má po provedené intenzifikaci a rozšíření kapacitu pro 513 000 EO a 50 000 000 m³ odpadních vod za rok. Jedná se o moderní ČOV s primární sedimentací, systémem oběhové aktivace se střídáním aneorobní, anoxické a oxické zóny, schopným vysoce účinného biologického odstraňování sloučenin dusíku a fosforu. V případě nutnosti je umožněno současné chemické srážení fosforu. Oddělení aktivovaného kalu je realizováno v kruhových dosazovacích nádržích se stíráním dna i hladiny. ČOV disponuje kapacitní dešťovou zdrží o objemu 10 400 m³, která umožňuje zachytit první nápor nejznečištěnějších dešťových vod a jejich následné vyčištění na ČOV. Stabilizace kalu je anaerobní v mezofilních podmínkách, stabilizovaný kal je odvodněn na odstředivce a následně sušen v lopatkové sušárně na cca 92% sušiny. Celý provoz ČOV je vybaven moderním ASŘ.

V prvních měsících trvalého provozu v letošním roce došlo k rozmnožení vláknitých bakterií a silné tvorbě biologické pěny, komplikující separaci kalu. Podle požadavku dodavatele technologie bylo za účelem odstranění tohoto jevu do aktivace nadávkováno velké množství chlornanu sodného, což mělo za následek zhroucení procesu nitrifikace a denitrifikace a nárůst odtokových hodnot dusíku v době od 20. 2. 2005 do poloviny března. Vliv chlornanu byl ještě umocněn přítokem chladných vod z tání sněhu, která bránily opětovnému rozběhu nitrifikace. Havarijní stav byl bezprostředně po jeho vzniku, tj. 20. 2. 2005, nahlášen příslušnému VÚ a ČIŽP Ol Brno.

V současné době již provoz běží bez větších problémů a vypouštěná odpadní voda s rezervou splňuje limity NV č. 61/2003 Sb.

Z tabulek je patrné, že rekonstrukce ČOV Brno umožnila navýšit množství znečištění odstraněného na ČOV a podstatně zvýšit účinnost při odstraňování sloučenin dusíku z odpadních vod. V ostatních parametrech se množství znečištění vypouštěné do toku markantně nezmenšilo, protože již výsledky staré ČOV byly dobré. Rekonstrukcí by se však podstatně měla zvýšit stabilita provozu ČOV i stabilita odtokových parametrů vypouštěné odpadní vody. Z hlediska plnění požadavků vodního zákona a kontrolní činnosti se v současné době jedná o bezproblémový zdroj, který je však z důvodu jeho velikosti a důležitosti pro kvalitu vody v toku Svratky stále nadstandardně sledován několikrát ročně.

(z materiálů ČIŽP)

Zatížení ČOV Brno před a po rekonstrukci

rok	přítok (m ³ /rok)	EO	BSK (t/rok)	CHSK (t/rok/Nanorg)	NL (t/rok)	Nanorg (t/rok)	P (t/rok)
2000	34 000 000	297 000	7381	14 165	8145	922	249
2004	34 000 000	375 000	8200	19 282	10 675	1189	275

Napojení odpadních vod z areálu Spolku pro chemickou a hutní výrobu na ČOV Ústí nad Labem – Neštětice

Čistírna odpadních vod v Ústí nad Labem – Neštětích byla kompletně dokončena v prosinci 1997. Do zkušebního provozu byla uvedena počátkem roku 1998, do trvalého provozu roku 2000.

ČOV Ústí nad Labem – Neštětice je mechanicko – biologická čistírna s aktivačním čištěním typu R – AN – D – A (regenerační zóna – anaerobní zóna – předřazená denifitrikace – nitrifikace). Tento systém umožňuje biologické odstraňování dusíku a fosforu. Fosfor je navíc ještě srážen chemicky železitým koagulantem. Kalová koncovka je mezofilní anaerobní stabilizací kalu s jeho následným odvodněním na odstředivce. Projektovaná kapacita v době dokončení čistírny činila 181 000 EO a 9 mil. m³ odpadních vod. V době uvedení ČOV do provozu byla téměř plně využita její hydraulická kapacita, kdežto přivedené zatížení činilo pouze 40 % projektovaných hodnot – odpadní vody byly silně naředěny balastními vodami. Během let 2000 – 2002 docházelo k napojování dalších úseků městské kanalizace na ČOV a zároveň k omezování průniku balastních vod do kanalizace, což vedlo ke zvýšení koncentrace odpadních vod při současném snížení jejich objemu. V roce 2002 ČOV vyčistila 7,3 mil m³ odpadních vod, které obsahovaly 1368 tun BSK, 3101 tun CHSK, 1951 tun nerozpuštěných látek, 115 tun Nanorg a 36 tun fosforu. Z ČOV do toku Labe bylo vypuštěno 46 tun BSK, 215 tun CHSK, 58 tun NL, 55 tun Nanorg a 6,6 tun fosforu. Znečištění bylo odstraňováno s velmi vysokou účinností a emisní limity byly bezproblémově plněny.

Protože skutečné látkové zatížení ČOV bylo v té době stále pouze 50 % projektované hodnoty, bylo od poloviny roku 2002 připravováno napojení odpadních vod z areálu průmyslového podniku Spolku pro chemickou a hutní výrobu na ČOV. Byly a jsou od roku 2002 prováděny úpravy jak v technologii ČOV, tak na kanalizaci.

Problematická Spolchemie

Odpadní vody Spolku pro chemickou a hutní výrobu byly (a doposud jsou) v areálu podniku čistěny ve třech průmyslových ČOV, separátně pro každý druh výroby (pryskyřice, epichlorhydrin, barvy a anorganická chemie) s cílem odstranit co nejvíce specifických kontaminantů (organické sloučeniny, AOX, barevnost, Hg). Poté jsou odpadní vody vypouštěny do toku Bíliny bezprostředně před jejím soutokem s Labem. Vzhledem ke kolísání množství a kvality odpadních vod docházelo poměrně často k překračování povolených limitů pro vypouštění těchto předčištěných odpadních vod, ač limity nebyly nijak přísné. To vedlo, díky malému průtoku vody v Bílině k časům, díky barevnosti a specifickému zápachu odpadních vod dobře pozorovatelným závadám v jakosti vody, což bylo předmětem kritiky laické i odborné veřejnosti. ČIŽP tuto situaci monitorovala a v případech zjištění porušení předpisů ukládala podniku pokuty.

V období let 2001 – 2002 byly uloženy tři pokuty v celkové výši 550 000 Kč za překračování povole-

ných limitů pro vypouštění odpadních vod a havarijní znečištění Bíliny způsobené únikem nečištěných odpadních vod do toku.

Díky tomuto vytrvalému tlaku se situace v čištění i monitoringu odpadních vod ze strany podniku postupně zlepšovala, ale přesto množství vypouštěného znečištění bylo stále vysoké a z důvodu problematického složení odpadních vod nebyl předpoklad dalšího zlepšení kvality vypouštěných odpadních vod při použití ekonomicky únosných metod čištění a současném zachování sortimentu a objemu výroby.

V roce 2001 bylo vypuštěno do toku Bíliny cca 5 mil. m³ odpadních vod s obsahem 637 tun BSK (koncentrace 147mg/l), 2300 tun CHSK (534mg/l), 1590 tun nerozpuštěných látek (368mg/l), 31 tun Nanorg a 3 tuny fosforu, což jsou hodnoty, které u ukazatelů organického znečištění několikanásobně překračují znečištění v té době vypuštěné z městské ČOV. Mimo výše uvedených ukazatelů odpadní vody obsahují pestré směs organických sloučenin ze skupiny nebezpečných závadných látek, kovů a vysoké koncentrace anorganických solí, které nepříznivě ovlivňují proces biologického čištění.

Napojení na ČOV

Od počátku roku 2003 byla předčištěná odpadní voda z areálu průmyslového podniku Spolku pro chemickou a hutní výrobu (tedy voda stejného složení, která byla vypouštěna dříve do Bíliny) svedena na městskou ČOV v Neštětích, které bylo pro tento zkušební provoz rozhodnutím RŽP OKÚ Ústí nad Labem vydáno povolení na dobu do 31. 12. 2005 s mírnějšími limity na kvalitu vypouštěných odpadních vod. Zároveň bylo značně rozšířeno spektrum sledovaných ukazatelů ve vypouštěných odpadních vodách o řadu specifických organických sloučenin s ohledem na přítok průmyslových odpadních vod. Přivedením průmyslových odpadních vod se zásadně změnil charakter odpadních vod tekoucích na městskou ČOV. Před napojením Spolku se podíl průmyslových odpadních vod pohyboval kolem 10%/CHSK, po napojení se zvýšil na 50 %. Zatímco objem odpadních vod přítékajících na ČOV se příliš nezvýšil (9,6 mil. m³ v roce 2004), a to díky zásadnímu omezení přítoku balastních vod, došlo v průběhu let 2003 a 2004 k výraznému zvýšení látkového zatížení ČOV téměř na dvojnásobek hodnot z roku 2002. Přestože množství odpadních vod, tekoucích ze Spolku na ČOV, bylo zvyšováno postupně, již v průběhu února 2003 došlo k výraznému vzestupu odtokových koncentrací v ukazatelích Nanorg, CHSK a nerozpuštěné látky. Dále bylo na odtoku ČOV patrné intenzivní zabarvení vody pocházející z výroby barviv ve Spolchemii a.s.

Na základě výsledků místního šetření ze dne 11. 4. 2003 ČIŽP uložila dne 2. 7. 2003 provozovateli

ČOV, Severočeským vodovodům a kanalizacím a.s., pokutu ve výši 300 000 Kč za nedovolené vypouštění odpadních vod, které způsobilo vznik hnědé pěny a červeného zabarvení vody v profilu toku Labe do vzdálenosti cca 100 m od výpusti ČOV. Pokuta nabyla právní moci 24. 7. 2003 v nezměněné výši.

Snaha o řešení

Na základě požadavku ČIŽP OI Ústí nad Labem zadala společnost Severočeské vodovody a kanalizace, a.s. Teplice, Vysoké škole chemicko technologické v Praze úkol o posouzení vlivu odpadních vod ze Spolku na nitrifikaci a denitrifikaci a odstranění barvnosti odpadních vod. Oponentem této výzkumné práce se stala fa. AQUACONTACT Praha v.o.s.

V polovině dubna 2003 došlo k samovolnému náběhu nitrifikace a denitrifikace. V září 2003 byla ČIŽP OI Ústí nad Labem předložena zpráva fa. AQUACONTACT Praha o zadaném úkolu s návrhy opatření v technologickém procesu na zlepšení kvality odtékajících odpadních vod. Eliminace zabarvení odpadních vod je problematická (vysoké provozní náklady). V průběhu října 2003 byly projednány výsledky studie za účasti správce toku, KÚ a ČIŽP a se závěrem, že eliminace zabarvení vod je problematická a vyžadovala by značné finanční náklady a vnášení dalšího značného množství chemikálií do vypouštěných odpadních vod. Proto bylo doporučeno řešit problém odvedením vod novým výpustním objektem dále od břehu Labe.

Bylo dohodnuto nadále sledovat zkušební provoz přes zimní období (nitrifikace, denitrifikace).

V lednu 2004 bylo v rámci výzkumného úkolu 1021 „Posudková činnost pro ČIŽP“ zahájeno pravidelné vzorkování přítoku a odtoku ČOV. Toto vzorkování prováděl VÚV Praha za účasti pracovníků ČIŽP OOV-Ř a OI Ústí nad Labem. Cílem bylo zjistit složení odpadních vod po připojení Spolku na ČOV a účinnost čistícího procesu, zvláště pak s ohledem na organické polutanty. Byly odebrány 24 hodinové slévané vzorky přítoku a odtoku z ČOV a vzorky aktivovaného kalu. Odběry byly prováděny po dobu čtyř týdnů s četností 1x týdně.

Po vyhodnocení výsledků těchto odběrů bylo konstatováno, že připojením Spolku se výrazně změnil charakter odpadních vod přitékajících na ČOV. Koncentrace organických polutantů na odtoku odpadních vod z čistírny je u většiny sledovaných ukazatelů výrazně nižší, až o 80 %, než na přítoku ČOV. Poměrně málo klesla koncentrace trichlorbenzenu – o cca 30 %, koncentrace dichlorpropyletherů neklesla, naopak došlo k uvolňování. Koncentrace některých organických látek v aktivovaném kalu na ČOV byla poměrně vysoká a mohla by způsobovat problémy při jeho zpracování nebo uvolňováním polutantů do odtoku z ČOV.

Při kontrole dne 12. 3. 2004 bylo zjištěno, že v roce 2003 byly odpadní vody vypouštěny v rozporu s platným vodohospodářským rozhodnutím. Dne 10. 5. 2004 byla ČIŽP uložena provozovateli pokuta za nedovolené vypouštění odpadních vod spočívající v opakovaném a několikanásobném překročení koncentračních limitů pro amon.N a nerozpuštěné látky. Pokuta byla uložena ve výši 1 000 000 Kč a byla na základě odvolání provozovatele OVSS MŽP snížena na 500 000 Kč z důvodu přílišné výše. Rozhodnutí nabyla právní moci dne 24. 9. 2004.

ČOV Ústí – Neštětice (údaje za rok 2004)
přivedené zatížení **137 000 EO**,
přivedený objem – **9,6 mil. m³**
majitel – SVS a.s., provozovatel Severočeské vodovody a kanalizace a.s.
povolení podle NV č. 82/1999 Sb. s měkkými limity pro zkušební provoz

Na základě výsledků revizí provedených koncem roku 2004 a v prvním pololetí 2005 lze konstatovat, že kvalita čistícího procesu a tím i vypouštěné odpadní vody se stabilizovala. V roce 2004 ještě došlo v zimním období k menšímu výpadku procesu nitrifikace a denitrifikace vlivem nízkých teplot a tím zhoršení kvality vypouštěných vod v ukazateli Nanorg. Vlivem připojení průmyslových vod ze Spolku došlo při porovnání se stavem před připojením Spolku ke zvýšení koncentrace znečištění odpadních vod na odtoku ČOV, především v ukazatelích CHSK, RAS a AOX, avšak k překročení koncentračních ani bilančních limitů vypouštěného znečištění, stanovených v platném vodoprávním rozhodnutí, nedošlo. Z předložených rozborů vypouštěných odpadních vod za období leden až červen 2005 je patrné, že stanovené limity vypouštěného znečištění nejsou ve většině ukazatelů překračovány, pouze v ukazateli AOX a nerozpuštěných látek došlo k překročení 1x (povolený počet překročení je třikrát za období 12 měsíců). Při místních šetřeních nebyly zjištěny žádné zjevné nedostatky v provozu ČOV.

Pozitiva i negativa

Rekonstrukce ČOV není dosud v celém rozsahu provedena pro nedostatek finančních prostředků. Prozatím bylo dokončeno vystrojení další aktivací nádrže provzdušňovacím systémem, dovystrojena třetí dosazovací nádrž a z nevyužívané usazovací nádrže byla vytvořena havarijní jímka pro zachycení případných úniků nečistěných odpadních vod ze Spolku. Chybí ještě dokončit úpravu předčištění a primární sedimentace a osazení dalších dmychadel. Při kontrole provozu ČOV dne 1. 7. 2005 bylo ČIŽP sděleno, že útvar investic SČVK a.s. Teplice požádá vodoprávní úřad o prodloužení zkušebního provozu čistírny do 31. 3. 2007, neboť se nepodaří v termínu stanoveném ve stavebním povolení, tj. do konce roku 2005, realizovat všechny plánované stavební úpravy na čistírně. Vystrojení čistírny chybějící technologií se provádí od srpna 2005.

Z hlediska zlepšení kvality vody v Labi se jeví připojení předčištěných odpadních vod z areálu průmyslového podniku Spolku pro chemickou a hutní výrobu na městskou ČOV Ústí n.L. – Neštětice jednoznačně pozitivně, neboť došlo k výraznému snížení zatížení toku organickými sloučeninami (viz tabulka).

Na druhé straně, původně bezproblémová ČOV, čistící komunální odpadní vody s vysokou účinností a stabilitou, se stala po napojení průmyslových odpadních vod potenciálně problémovou, kdy výskyt problémů a stabilita provozu přímo souvisí s množstvím a složením průmyslových odpadních vod a schopností provozovatele ČOV zajistit takovou technologickou kázeň při vypouštění průmyslových vod do kanalizace, která zabrání kolapsu ČOV. Odpovědnost za porušení limitů pro

vypouštění nese provozovatel ČOV, a to i v případě, že závadný stav byl zaviněn porušením sjednaných podmínek (kanalizačního řádu) ze strany Spolku.

Napojení těchto vod také znamenalo přechod zdroje do vyšší velikostní kategorie (nad 100 000 EO), a tedy nutnost plnění přísnějších limitů pro vypouštěné od-

padní vody. Zároveň došlo k poměrně značnému zpoplatnění dosud nezaplatněného zdroje za množství znečištění v ukazatelích CHSK, RAS a AOX.

Z výše uvedených důvodů byla a zůstává tato ČOV velmi pečlivě sledovaným zdrojem, kontrolovaným ČIŽP několikrát v průběhu kalendářního roku.

Bilance za rok 2004

ukazatel	BSK	CHSK	NL	Nanorg.	P	RAS	AOX
odtok mg/l	3,8	45,5	8,2	6,8	0,6	2150	0,31
vypuštěné t/rok	36,6	438	79	65,5	5,8	20 697	2,99
odstraněné t/rok	2957	5415	6910	132	57	N	N
účinnost(%)	98,8	92,5	98,9	67	91	N	N

pozn. N – nejsou data o přítoku u AOX; technologie tento typ znečištění neodstraňuje u RAS

Porovnání zatížení Labe před (rok 2001 a 2002) a po zavedení odpadních vod Spolku na ČOV (rok 2004).

ukazatel zdroj	objem m ³ /rok	BSK tun/rok	CHSK tun/rok	NL tun/rok	Nanorg. tun/rok	P tun/rok	RAS tun/rok	AOX tun/rok
ČOV 2002	7 300 000	46	215	58	55	6,6	N	N
Spolek 2001	5 000 000	637	2300	1590	31	3	27356	28,9
Sp.+ČOV	12 300 000	683	2515	1648	86	9,6	27356	28,9
ČOV 2004	9 600 000	36,6	438	79	65,5	5,8	20697	2,99

pozn.: N- data nejsou k dispozici a pro bilanci jsou nepodstatná, z tabulky je jasně patrné snížení vypouštěného množství organického znečištění, a to především vlivem účinného odstranění NL a také

snížení množství vypouštěného AOX – pravděpodobně sorpce na kal.

(tisková zpráva ČIŽP)

CITES a druhová ochrana

Na letišti v Ruzyni bylo v roce 2005 do konce září provedeno 210 kontrol. Z 24 kontrol vyplývala další řízení nebo šetření, tj. každá cca devátá kontrola je problémová, což je mírné zvýšení oproti loňskému roku (v roce 2004 to byla každá jedenáctá kontrola).

Na jaře byly na letišti odhaleny dva velké případy pašování živočichů, které byly řešeny ve spolupráci s vyšetřovacím týmem Celní správy a Interpolem. Jednalo se o pašování endemických papoušků z Jamajky a pašování nasezených vajec papoušků z Brazílie.

Plánuje se záchranné centrum

Výrazně se oproti loňskému roku zvýšil počet CITES řízení v rámci Ruzyně (hodnoty v pololetí dosahovaly hodnot konce loňského roku, rozhodnutí o zabavení byl již v pololetí dvojnásobek). Velmi výrazně se také zvýšila konzultační činnost a vydávání stanovisek.

Na letišti se opakovaně odehrálo několik problematických situací, v nichž ČIŽP bohužel nemohla příliš zasáhnout. Jednalo se o dovozy zásilek jedovatých hadů, kterých se dovozce zřekl. Jelikož se nejednalo o CITES druhy, ČIŽP je nemohla zabavit, nebylo možné je proclít a letecká společnost nevěděla, jak s nimi naložit. Zdlouhavé řešení na pohraniční veterinární stanici vedlo k velké úmrtnosti zvířat. Řešením by bylo zprovoznění plánovaného záchran-

ného centra v Řepích, které je ve fázi zpracovávání projektové dokumentace a hledání finančních zdrojů na MŽP a MHMP. S tímto centrem je počítáno především pro zabavené CITES zásilky, ale záměr byl rozšířen i na jiné druhy volně žijících zvířat, které bude

Obr. 1 – Krabíčky, ve kterých byli natěsnáni papoušci

nutno umístit. Funkční záchranné centrum v blízkosti letiště by zjednodušilo celý proces zabavení, usnadnilo práci kontrolním orgánům a v neposlední řadě by zachránilo život mnoha zvířatům.

Aplikace nové legislativy

Uvnitř ČR je nyní v CITES nejproblematictější situace s aplikací nové evropské legislativy, která vyžaduje mimo jiné pro prodej zvířat z přílohy A (tj. z nejprísnejší chráněné přílohy) udělenou výjimku ze zákazu obchodních aktivit. Krajské úřady doposud plně nezvládly svou novou úlohu při vydávání těchto výjimek a občané ČR také ještě nejsou dobře seznámeni s novou legislativou, takže dochází k mnoha problémům.

V letošním roce inspektoři ČIŽP provádějí systematické kontroly sokolnických exhibic pořádaných na hradech a zámcích nebo v rámci výuky na školách. Cílem je ověřit, zda jsou tyto veřejnosti předváděni ptáci (dravci a sovy) skutečně legální a zda je exhibice prováděna v souladu se zákonem.

Případ pašování papoušků z Jamajky

21. 2. 2005 večer byl na letišti v Ruzyni zadržen slovenský občan, který pašoval z Jamajky do ČR 6 papoušků, lastury a korály. Papoušci byli ukryti v tašce, zavřeni v malých plastových krabičkách (viz obr. 1). ČIŽP zjistila, že se jedná o vzácné endemické druhy papoušků z Jamajky – tři amazoňany jamajské a tři amazoňany šedohlavé, osm lastur křídlatce velkého a 16 kusů tvrdých korálů. Všechny tyto exempláře jsou chráněné úmluvou CITES. ČIŽP zvířata zabavila a s pašerákem nyní probíhá trestní řízení vedené Celní správou. Zabavení papoušci, kteří mají hodnotu na trhu kolem 6000 USD za kus (i více), se stanou součástí záchranného chovného programu v ZOO. Na účasti v záchranném programu má zájem i několik zoolo-

Obr. 2 – Osvobozený papoušek

gických zahrad ze zahraničí, které mají rovněž zabavené ptáky.

Případ pašování vajec papoušků z Brazílie

O Velikonocích 26. 3. 2005 byl na letišti v Ruzyni celníky zadržen muž pašující na těle 18 papouščíh vajec. Muž cestoval z Brazílie a jednalo se pravděpodobně o kurýra. Vejce měl ukrytá pod košilí na zádech ve dvou speciálně vyrobených sáčcích. Kupodivu vejce po zadržení nerozbil, takže je ČIŽP zadržela a vejce byla převezena do inkubátoru v záchranném centru v zoologické zahradě. Pašerák ani při výslechu nevypověděl, o jaké druhy se jedná, takže líhnutí bylo očekáváno s velkým napětím. Nakonec se podařilo odchovat 14 mláďat. Jednalo se o amazoňany modrobradé, poměrně vzácný poddruh *Amazona festiva festiva*, v hodnotě cca 60 000 za kus. Jelikož je tento druh chráněn úmluvou CITES, ČIŽP papoušky zabavila a nyní probíhá řízení o uložení pokuty.

Mgr. Pavla Říhová,
ČIŽP

rok	kontroly počet	pokuty v právní moci (zahrnuje i blokové pokuty)		zabavení v právní moci	
		počet	celkem Kč	počet	počet exemplářů
1997		8	4 600	3	55
1998	573	97	1 132 700	35	1 188 + 145 svazků rostlin
1999	814	109	697 700	77	2 398
2000	768	93	1 199 300	49	686 + 1 339 kg korálů
2001	667	111	504 600	38	76 + 2,5 kg korálů, 8,2 kg kaviáru, 3 kg TCM
2002	709	111	866 100	45	79 + 480 krabiček TCM, 0,3 kg kaviáru
2003	926	283	523 200	47	277 + 10 kg TCM, 77,5 kg masa
2004	822	144	765 750	17	622 + 25 kg TCM, 0,3 kg korálů

Zkušenosti s dodržováním limitů pachových látek a způsob měření

Právní úprava ochrany ovzduší z roku 2002 zavádí do systému ochrany ovzduší před znečišťujícími látkami novou oblast – sledování emisí pachových látek včetně sledování jejich vlivu na obyvatelstvo a omezování emisí pachových látek ze zdrojů znečišťování ovzduší.

Pachovými látkami jsou látky, které vyvolávají pachový vjem (pach, zápach) u člověka. V převážné většině se jedná o primárně plynné látky, ale mohou se vyskytovat i případy páchnoucích aerosolů, ze kterých jsou pachové látky ve formě plynů postupně uvolňovány. Důležité je upozornění, že nositelkou pachu je vždy látka a zavedení systému sledování pachových látek a jejich omezování bylo provedeno pro nepoužitelnost doposud používaných nástrojů omezování emisí, jako například dodržování zásad provozu zdrojů znečišťování ovzduší a emisních limitů ostatních znečišťujících látek.

Vlastnosti pachových látek

Výskyt a vlastnosti pachových látek jsou obvykle vyjadřovány pomocí čtyř veličin, a to

- **koncentrace** (aktuální koncentrace pachových látek ve vzduchu, která se vyjadřuje v pachových jednotkách – OUER/m³ – a stanovuje se metodou dynamické olfaktometrie),
- **intenzity** (subjektivní vjem různých stupňů vnímaný člověkem – od velmi slabého až po nesnesitelný), závislost intenzity pachu na koncentraci není lineární, ale nejlépe ji vystihuje funkce logaritmická; pro vysvětlení je nutno dodat, že emisní koncentrace na úrovni tisíců pachových jednotek, tedy cca stonásobné překročení emisního limitu, nevyvolá při přímém vdechnutí stonásobný pachový vjem, ale „pouze“ pachový vjem několikanásobný,
- **charakteru** (vyjádření pocitu pozorovatele ...pach je cítit jako pomeranč, káva) a
- **hedonického tónu** (pach příjemný, nepříjemný; tento tón se může s intenzitou vnímání měnit od příjemného k nepříjemnému).

Právní úprava

Nástroji právní úpravy ochrany ovzduší pro omezování a hodnocení úrovně emisí pachových látek jsou vyhlášené obecné **emisní limity** a **přípustná míra obtěžování obyvatelstva zápachem**.

Pro skupinu cca 30 vybraných středních, velkých a zvláště velkých zdrojů znečišťování ovzduší jsou obecné emisní limity přímo stanoveny jako limity specifické (například čistírny odpadních vod, kafilérie, provoz chemického průmyslu, velkochovy hospodářských zvířat) a provozovatelé těchto zdrojů mají za povinnost dodržování emisního limitu prokazovat měřením. Ostatním středním, velkým a zvláště velkým zdrojům znečišťování ovzduší lze při naplnění podmínek stanovených právní úpravou ochrany ovzduší sledování pachových látek jako dalších znečišťujících látek dodatečně přikázat a z toho vyplývající povinnost dodržovat emisní limity těchto látek plnit. Toto dodatečné sledování pachových látek provádí příslušný krajský úřad ve správním řízení. Pro

zdroje umístěné v intravilánu obcí nebo v ochranném pásmu je obecný emisní limit vyhlášen na úrovni 50 OUER/m³, pro zdroje umístěné mimo intravilán obcí nebo mimo ochranné pásmo na úrovni 100 OUER/m³. Vlastní měření koncentrací pachových látek v emisích mají za povinnost sami provozovatelé zdrojů znečišťování prostřednictvím osob s autorizací Ministerstva životního prostředí k této činnosti a kontrolní měření dále provádí Česká inspekce životního prostředí vlastní měřicí technikou. Při zjištění překročení emisního limitu je povinností České inspekce životního prostředí uložit provozovateli zdroje pokutu a opatření k nápravě protiprávního stavu. Zvláštní režim pro sledování emisí pachových látek a z toho plynoucí povinnosti dodržovat emisní limity platí pro zemědělské zdroje, jejichž provozovatelé mají schválený plán správné zemědělské praxe, který musí dodržovat.

Povinnost neobtěžovat obyvatelstvo zápachem nad míru přípustnou je právní úpravou ochrany ovzduší stanovena veškerým zdrojům znečišťování ovzduší, a to včetně zdrojů kategorie zdrojů malých. Vyhodnocení míry obtěžování obyvatelstva zápachem provádějí u zdrojů středních, velkých a zvláště

Dr. Stanislav Bosák z ČIŽP předvádí pytel na odběr vzorků

Měření koncentrace pachové látky se provádí v laboratoři dynamickým olfaktometrem Foto Jana Plamínková

velkých příslušné krajské úřady, v případě zdrojů malých příslušné obce. Za prokázané obtěžování obyvatelstva zápachem v případě zdrojů středních, velkých a zvláště velkých nelze provozovateli tohoto zdroje uložit sankci, ale musí být Českou inspekci životního prostředí uloženo opatření ke zjednání nápravy.

Technické prostředky

Česká inspekce životního prostředí je vybavena technickými prostředky pro odběry vzorků pachových látek z emisí zdrojů znečišťování ovzduší a dynamickým olfaktometrem pro stanovení jejich koncentrací. Tohoto zařízení využívá jak k vlastním kontrolním měřením u zdrojů znečišťování ovzduší, které mají stanoveny emisní limity pachových látek jako specifické emisní limity, tak k měřením využívaným k objektivizaci úrovně emisí v ostatních případech. Na základě výsledků měření emisí pachových látek ukládá Česká inspekce životního prostředí sankce a opatření k nápravě, popřípadě podává podněty příslušným krajským úřadům k rozhodnutí o vymezení pachových látek jako dalších sledovaných znečišťujících látek k plnění emisních limitů. Od počátku roku 2005 až do současné doby bylo pro stanovení pachového čísla odebráno celkem 108 vzorků pachových látek v emisích ze 17 zdrojů.

Překročení emisního limitu (stanoveného pachového čísla) bylo vlastními měřeními provedenými inspekci zjištěno v emisích z čistírny odpadních vod provozované společností HYDRIA spol. s r.o. v areálu ICN Czech Republic a.s., Roztoky, z kupolové pece provozovatele Krkonošské slévárny, s.r.o., Hostinné, velkochovu hospodářských zvířat společnosti MORAS, akciová společnost Moravany, a z čistírny odpadních vod provozované společností VEOLIA WATER ČESKÁ REPUBLIKA a.s. v areálu BČOV Pardubice – Rybitví.

Dále byly u 8 zdrojů znečišťování ovzduší z důvodu objektivizace stavu pro potřeby inspekce měřeními stanoveny emise pachových látek s hodnotou pachového čísla nad hodnotou vyhlášeného obecného limitu, ale jednalo se o zdroje, u kterých nelze podle

stávající právní úpravy ochrany ovzduší dodržování tohoto limitu vyžadovat.

První praktické zkušenosti

Institut sledování emisí pachových látek v emisích ze zdrojů znečišťování ovzduší a sledování jejich vlivu na obyvatelstvo, obsažený v právní úpravě ochrany ovzduší z roku 2002, je při posuzování jeho dokonalosti provedené na základě zkušeností s praktickou aplikací pouhým „nakročením“ k řešení problematiky pachových látek ze zdrojů znečišťování ovzduší a svým způsobem je při porovnání se stavem řešení v zahraničí i institutem výjimečným, a to jak aplikací emisních limitů, tak zavedením statistického zjišťování míry obtěžování obyvatelstva.

Praktické dosavadní zkušenosti ukázaly, že současně se sledováním emisní koncentrace pachových látek, která je zavedena, je nutné sledovat i druhou důležitou veličinu, a to celkový tok pachových látek ze zdrojů znečišťování ovzduší. Emisní koncentrace, jako jediná sledovaná a limitovaná veličina, není pro určení vlivu zdroje na kvalitu ovzduší postačující a v některých případech může být i zavádějící. Běžně se vyskytují případy, ve kterých je emisní koncentrace dodržena a přesto zdroj svým provozem emisemi pachových látek obyvatelstvo v okolí obtěžuje.

Druhým a velice závažným problémem je vzájemné umísťování zdrojů pachových látek a objektů určených k bydlení, zejména k bydlení trvalému. Při povolování umísťování staveb zdrojů znečišťování ovzduší nemohlo a nebylo do přijetí nové právní úpravy ochrany ovzduší posuzování vlivu pachových látek na kvalitu ovzduší v potřebné míře prosazováno, přičemž právě vzájemné umísťování zdrojů pachových látek a objektů určených k bydlení je zásadním nástrojem pro eliminaci vlivu pachových látek na obyvatelstvo. Bohužel ani v současné době není tato zásada vzájemného umísťování staveb zdrojů pachových látek a objektů určených k bydlení respektována.

Použití sekundárních metod pro omezování emisí pachových látek je s ohledem na rozmanitou chemickou povahu těchto látek i běžně měřené emisní koncentrace u sledovaných zdrojů problematické. Výjimkami nejsou naměřené koncentrace ve výši tisíců až deseti tisíců O₂/m³. Při požadavku dodržení emisních limitů by musela být dodatečně instalována odlučovací zařízení s účinností odlučování vyšší než 99 %. Technicky obtížné řešitelné jsou zejména způsoby omezování emisí u stávajících zdrojů znečišťování ovzduší. Řešení tohoto stavu je spíše v jejich vymístění.

Poslední uvedený aspekt – technická nedosažitelnost stanoveného emisního limitu – je jedním z obranných argumentů provozovatelů zdrojů pachových látek proti rozhodnutím České inspekce životního prostředí, jak je možné doložit např. řízením o uložení pokuty společnosti KRONOSPAN CR, spol. s r.o., Jihlava.

(tisková zpráva ČIŽP)

Přeshraniční přeprava odpadů

V souvislosti se vstupem ČR do EU se zvýšilo reálné nebezpečí nelegální přepravy odpadů na území naší republiky. Přeshraniční přepravu odpadů do ČR, z ČR a přes ČR upravují právní předpisy ES a odpadový zákon obsahuje ustanovení nezbytná pro jejich provedení. Rozhodujícím právním předpisem pro přeshraniční přepravu odpadů je Nařízení Rady (EHS) č. 259/93 o dozoru nad přepravou odpadů v rámci ES, do něj a z něj a o jejich kontrole.

Příslušným správním úřadem pro přeshraniční přepravu odpadů je MŽP ČR, které vydává souhlasy pro přepravu vybraných odpadů k využití nebo odstranění z ČR do států ES nebo jiných států, souhlas k tranzitu odpadů přes naši republiku a souhlas k přepravě vybraných druhů odpadů k využití (recyklaci) do ČR. Přeprava odpadů k odstranění je do ČR zákonem zakázána.

Nutná spolupráce

ČIŽP má v oblasti přepravy odpadů kontrolní pravomoci a s MŽP velmi úzce spolupracuje jak při výměně informací, tak účastí při fyzicky prováděných kontrolách. V praxi se ukazuje, že podobně jako v ostatních zemích Evropy se další spolupráce neobejde bez spoluúčasti celníků a policie. Spolupráce inspekčních orgánů s mobilními celními skupinami jednotlivých Celních ředitelství byla zahájena velmi úspěšně, do současné doby bylo provedeno 6 kontrol přímo na hraničních přechodech a asi 10 kontrol ve vnitrozemí. Do budoucna se ČIŽP zaměří i na užší spolupráci s policií, jejíž role je v některých případech nezastupitelná. Nutnost spolupráce vyplývá z rozdílných pravomocí při provádění kontrol, ale i rozdílného technického vybavení. Jako příklad můžeme uvést kontrolu kamionu, který převážel přes naše území mosazný granulát (upravený odpad) z Rumunska do Norska. Odpad prověřili celníci ve spolupráci s ČIŽP pomocí vzorkovacích jehel i speciálně cvičených psů pracovníků celní správy. Trvalým problémem jsou kontroly převozu autovraků. Při společné kontrole s kolegy z Polska bylo vráceno vozidlo převážející autovraky z Rakouska přes ČR do Polska.

Celkově jde ale o poměrně velký objem kontrol, které provádějí naši pracovníci většinou za součinnosti MŽP, celníků a zahraničních partnerů. Kontroly přeshraniční přepravy odpadů provádějí všechny hraniční oblastní inspektoráty, především Hradec Králové, Plzeň, Brno a České Budějovice. Počet kontrol

a jejich četnost se bude zvyšovat, protože na základě získaných zkušeností a kontaktů se zvětšuje aktivita a spolupráce s celníky a PČR v rámci působnosti jednotlivých krajů.

Kontroly probíhají mimo jiné jako součást mezinárodního projektu evropských inspekčních orgánů a jsou jednak zaměřeny na odpady, k jejichž přepravě je potřebný souhlas příslušného úřadu, jednak zvláště v poslední době na přepravu odpadů tzv. zeleného seznamu, což jsou většinou odpady, které jsou považovány za druhotné suroviny pro průmyslové využití a k jejichž přepravě se sice nevydává souhlas, nicméně je potřeba dodržovat podmínky dané platnými právními předpisy a odpady je možno zpracovávat pouze v zařízeních, která jsou pro jejich příjem oprávněna. Poznatky z těchto kontrol jsou pro ČIŽP užitečné, protože dokumentují pohyb odpadů a oblasti jejich zpracování. Máme zkušenost i s kontrolou zpracování přepravovaných odpadů, která byla provedena na podnět holandské inspekce a za její přítomnosti.

Během dosavadní činnosti ČIŽP a její spolupráce s ostatními orgány státní správy se objevily určité problémy legislativního rázu při výměně některých informací např. s GRČ a větší kapacita kontrolních orgánů ČIŽP ve srovnání např. s MŽP. Tyto otázky však odpovědní pracovníci státní správy dosud vždy vyřešili. V současnosti řešíme aktuálně vzniklý problém dopravy odpadů po železnici, kterou ČIŽP považuje z hlediska množství přepravovaných odpadů za velmi důležitou (podobně jako dopravu lodní).

Z hlediska porušování zákona o odpadech byly zjištěny nedostatky a ve spolupráci s ostatními orgány v rámci správního řízení, ale i pracovníky partnerských organizací ze zahraničí byl náklad vrácen původci na místo odeslání. Byla rovněž zahájena správní řízení o udělení pokuty.

(tisková zpráva ČIŽP)

MŽP bude využívat nejmodernější technologie

MŽP v září zakoupilo hybridní automobil Toyota Prius. Vozidlo, které je poháněno kombinací spalovacího motoru a elektromotoru, bude MŽP využívat zejména v pražském městském provozu pro komunikaci s Úřadem vlády, což zahrnuje zejména dopravu pošty, vládních materiálů a také některé cesty ministra či jeho náměstků na jednání vlády. V souvislosti s Evropským týdnem mobility, který měl upozornit na alternativy v dopravě, o tom informoval ředitel úřadu MŽP Miroslav Jandura.

Toyotu Prius, držitele evropského titulu Automobil roku 2005, ocení zejména pražské ovzduší. „Zejména v hus-

tém městském provozu se ukazuje výhoda hybridního pohonu. Auto při nízkých rychlostech využívá elektromotor, tudíž má v ten moment naprosto nulové emise a nezatěžuje okolí žádným hlukem,“ vysvětlil Jandura.

I v případech, kdy Toyota Prius využívá benzinový motor, šetří životní prostředí. Podle údajů výrobce je spotřeba paliva o 40 % nižší než u běžných vozů srovnatelné velikosti (vůz má kombinovanou spotřebu 4,3l/100km) a emise se pohybují na zhruba 40 % evropských norem pro rok 2005.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Indikátory biologické rozmanitosti: shoda na obzoru?

Termín *biologická rozmanitost* neboli *biodiverzita* zdůrazňuje rozmanitost a různorodost organismů a jejich prostředí. Biologická rozmanitost se jako nová koncepce integrující všechny úrovně živého světa, od genů po ekosystémy, objevila v polovině 80. let a do širšího povědomí se dostala v 90. letech 20. století.

Jak dokazují záznamy v nejrůznějších databázích, od té doby patří výraz biodiverzita v souvislosti s životním prostředím mezi vůbec nejpoužívanější termíny. Stal se běžnou součástí slovníku nejen vědců, ale i úředníků, řídicích pracovníků a politiků.

Cíl: zastavit úbytek biodiverzity

Na zasedání Evropské rady ve švédském Göteborgu se v září 2001 nejvyšší představitelé členských států Evropské unie (EU) zavázali, že do r. 2010 zastaví ubývání biologické rozmanitosti. Tento značně ambiciózní cíl proto začlenili do *Strategie EU pro udržitelný rozvoj*. Také 6. akční program pro životní prostředí Evropského společenství (ES), vztahující se na období 2001 – 2010, obsahuje zmiňovaný závazek, a to jak v rámci EU, tak v globálním měřítku. Popsaného cíle má být dosaženo úplným naplňováním již existujícího zákonodárství a příslušných programů a realizací celé řady nových meziresortních akcí.

V dubnu 2002 se delegáti 6. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity, CBD*), konané v nizozemském Haagu, shodli na tom, že v současnosti biodiverzita ubývá ve znepokojujícím rozsahu. Proto potvrdili úmysl zesílit své úsilí tak, aby se vhodnými opatřeními podařilo zmiňovaný proces do r. 2010 zastavit, a to v celosvětovém měřítku, v jednotlivých částech světa i v rámci států.

Dlouho očekávaný Světový summit o udržitelném rozvoji (*World Summit on Sustainable Development, WSSD*), který se uskutečnil na přelomu srpna a září 2002 symbolicky v jihoafrickém Johannesburgu, se zaměřil nejen na aktuální otázky péče o životní prostředí, ale i na problematiku udržitelného rozvoje. Základní výstup johannesburského jednání, Implemenční plán WSSD, zahrnuje mj. výzvu, aby členské státy OSN do roku 2010 významně snížily rychlost a rozsah ubývání biologické rozmanitosti, především vymírání (extinkce) druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Účastníci summitu proto odsouhlasili 19 akcí, jejichž realizace by měla napomoci dosáhnout tohoto značně ambiciózního cíle.

Důležité indikátory

Z uvedeného pojetí biologické rozmanitosti je zřejmé, že ne všechny její aspekty lze jednoduše kvantifikovat a že pro její vyjádření nemůžeme dost dobře použít jedinou, byť komplexní veličinu. Jedním ze způsobů, jak hodnotit biologickou rozmanitost, zůstávají její indikátory. Jedná se vlastně o informační nástroje, shrnující údaje o složitých procesech v prostředí tak, aby naznačovaly celkový stav, změny a vývojové trendy biodiverzity. Takovým indikátorem může být podíl ohrožených druhů z celkového počtu v da-

ném taxonu nebo ekologické/funkční skupině, rozloha přírodních lesů, vztahená k celkové lesnatosti daného územního celku, nebo změny počtu původních místních odrůd či kultivarů plodin či plemen domácích nebo hospodářských zvířat.

Až dosud se jen na našem kontinentě používalo několik stovek takových indikátorů. Určitý zlom nastal až na 7. zasedání konference smluvních stran CBD, konaném v únoru 2004 v malajském Kuala Lumpur, kde byl přijat soubor osmi indikátorů biodiverzity, které by měly být co nejdříve ověřeny smluvními stranami. Stejný přístup byl uplatněn při realizaci Celoevropské strategie biologické a krajinné rozmanitosti (*Pan-European Biodiversity and Landscape Diversity Strategy, PEBLDS*), koordinované Radou Evropy (RE) ve Štrasburku a Regionálním úřadem Programu OSN pro životní prostředí (*United Nations Environment Programme, UNEP*) pro Evropu v Ženevě. Rada ministrů životního prostředí EU vyzvala v červnu 2004 v Bruselu Evropskou komisi, aby do roku 2006 navrhla a ověřila první soubor titulkových indikátorů EU pro biodiverzitu. Po letech téměř nekonečných diskusí se tak zdá, že by konečně mohla mezi různými zainteresovanými stranami zavládnout shoda na tom, jaký omezený počet indikátorů při hodnocení biodiverzity vlastně využít, a to jak v EU, tak v celoevropském a celosvětovém měřítku. Navržené indikátory by měly umožnit vyhodnotit plnění zmiňovaných politických závazků.

Sjednocení indikátorů

V lednu 2005 byl zahájen rozsáhlý projekt *Sjednocování evropských indikátorů biologické rozmanitosti, hodnotících naplňování politických závazků k r. 2010* (SEBI 2010). Je financován z prostředků bruselské Evropské komise. Účast odborníků z evropských zemí, které nejsou členy EU, podporují vlády Norska a Švýcarska. Koordinační tým, který celý projekt řídí, tvoří zástupci odborných institucí EU – Evropské agentury životního prostředí (*European Environment Agency, EEA*) v Kodani a Evropského tematického střediska biologické rozmanitosti (*European Topic Centre on Biological Diversity, ETC/BD*) v Paříži, mezinárodní nevládní organizace Evropského střediska ochrany přírody (*European Centre for Nature Conservation, ECNC*) v Tilburgu, Světového informačního střediska ochrany přírody UNEP (*UNEP-World Conservation Monitoring Centre, UNEP – WCMC*) v Cambridge a styčné jednotky Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě (*Conference on the Protection of Forest in Europe, MCPFE*) ve Varšavě. Členem týmu se stal i autor příspěvku.

Projekt je plánován na období 2005 – 2007 a v jeho průběhu mají být navrženy za využití už existujících globálních indikátorů, odsouhlasených CBD, pro vy-

brané složky biodiverzity konkrétní indikátory či skupiny indikátorů. V rámci projektu působí šest pracovních skupin, zaměřených na ohrožené druhy, vybrané biomy, ekosystémy a biotopy a spojitost krajiny, genetickou rozmanitost kulturních plodin, hospodářských a domácích zvířat a hospodářsky významných ryb, ukládání dusíku, invazní nepůvodní druhy a udržitelné využívání složek biodiverzity. Jak je patrné, prolínají připravované indikátory všechny tři základní hladiny biologické rozmanitosti (geny/jedinci, populace/druhy, společenstva/ekosystémy/krajina).

Česká účast

Do činnosti tří z výše uvedených pracovních skupin jsou zapojeni i pracovníci Agentury ochrany pří-

rody a krajiny ČR (AOPK ČR). V dubnu a květnu 2005 se v Paříži a Kodani uskutečnila první zasedání zmiňovaných pracovních skupin, do poloviny října 2005 budou předloženy vlastní indikátory či skupiny indikátorů a předložena rešerše údajů, které jsou pro jejich využití k dispozici v širší pojaté Evropě, nejlépe v podobě hodnověrných časových řad. Poté návrhy projdou širokou oponenturou odborníků, politiků i dalších uživatelů a budou ověřeny v praxi. Podrobnější informace jsou dostupné na internetové adrese <http://biodiversity-chm.eea.eu.int/information/indicator>.

RNDr. Jan Plesník, CSc.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR Praha

Úbytek ptačích populací a stav naší krajiny

Množství ještě nedávno běžných ptačích druhů v Evropě dnes razantně ubývá. Celkově v Evropě poklesla početnost ptačích druhů typických pro zemědělskou krajinu mezi lety 1980 a 2003 v průměru o 28 %.

Úbytek lesních ptáků je méně významný a některé druhy, zejména ty méně specializované na konkrétní typ prostředí, naopak přibývají. Vše nasvědčuje tomu, že ohrožení dosud běžných volně žijících ptáků je větší v nových členských zemích EU včetně ČR.

Ptačí indikátory a hrozba zemědělství

Jak ukazuje právě největší úbytek mezi ptáky obývajících zemědělskou krajinu, hrozbu představuje zejména intenzifikace zemědělství. Tomuto tématu byl věnován **mezinárodní ornitologický seminář, který se**

uskutečnil v Praze od 22. do 25. září. Přijelo na něj 60 expertů z 30 evropských zemí. Záštitu nad seminářem převzal ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

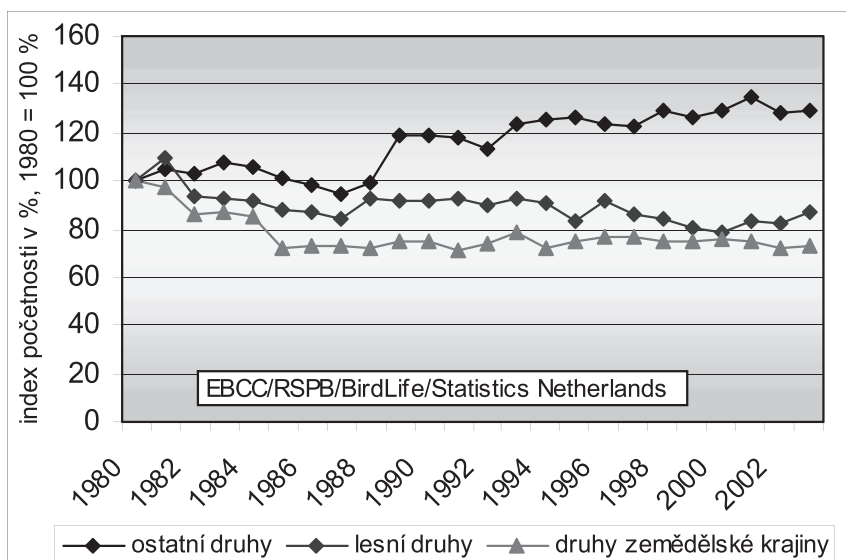
Evropští i světoví politici se na začátku nového tisíciletí zavázali zastavit nebo alespoň zpomalit úbytek biologické rozmanitosti (biodiverzity). Termínem, kdy se má hodnotit, zda se to podařilo, je rok 2010. Pro takové hodnocení je ale potřeba mít k dispozici jednoduché a přitom spolehlivé a vědecky podložené ukazatele stavu biodiverzity. „Ve sledování rozmanitosti ptačích druhů takové ukazatele máme k dispozici v podobě indikátoru běžných druhů volně žijících ptáků v Evropě,“ říká Petr Voříšek z České společnosti ornitologické. Indikátor ptáků zemědělské krajiny byl dokonce přijat mezi oficiální tzv. Strukturální indikátory EU a Indikátory trvale udržitelného rozvoje EU.

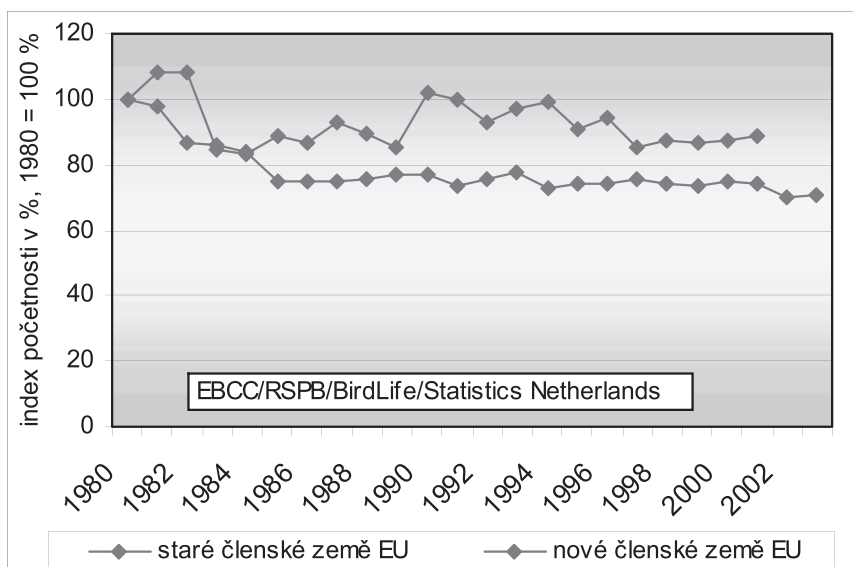
Cílem těchto „ptačích“ indikátorů je umožnit politikům hodnotit dopady jejich rozhodnutí na živou přírodu. Indikátory jsou výsledkem projektu Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků (Pan-European Common Bird Monitoring), na kterém aktivně spolupracují ornitologové z 18 evropských zemí, další země se do projektu postupně zapojují. Vlastní sčítání ptáků v terénu provádějí vyškolení dobrovolníci, amatérští ornitologové, jejichž výsledky jsou v každé zemi shromážděny a po zpracování se posílají České společnosti ornitologické, která program koordinuje pro celou Evropu.

Počty ptáků klesají

Aktualizované výsledky pro období 1980 až 2003 ukázaly, že počty běžných druhů ptáků v zemědělské

Graf 1 – Změny početnosti běžných druhů ptáků v Evropě v letech 1980 až 2003. Údaje jsou založeny na změnách v početnosti 33 lesních druhů, 19 druhů typických pro zemědělskou krajinu a 25 ostatních druhů. Index označuje relativní změnu v početnosti (v procentech) ve srovnání s rokem 1980.

Graf 2 – Srovnání změn početnosti ptáků zemědělské krajiny ve starých a nových členských zemích EU. Nové členské země EU – země, které vstoupily do EU v roce 2004. Index označuje relativní změnu v početnosti (v procentech) ve srovnání s rokem 1980.

krajině poklesly v Evropě o 28 %, lesních druhů pak o 13 %. Počty ostatních běžných druhů ptáků v Evropě se za stejné období zvýšily o 28 %. Počty ptáků se však mění rozdílně ve starých členských zemích EU a v zemích, které do EU vstoupily v roce 2004 (včetně ČR). Úbytek ptáků zemědělské krajiny ve starých členských zemích EU pokračoval i v 90. letech, byť pomalejším tempem. Naproti tomu v nových zemích EU se negativní trendy z 80. let 20. století obrátily na přelomu 80. a 90. let a teprve v posledních letech jsme svědky opětovného ubývání ptactva v zemědělské krajině.

Řada dřívějších studií ukázala, že dramatický úbytek ptáků zemědělské krajiny má na svědomí

intenzifikace zemědělství, podporovaná zejména politikou produkčních dotací v rámci Společné zemědělské politiky (SZP). To dokládají i zjištěné rozdíly mezi starými členskými zeměmi EU a zeměmi, které vstoupily do EU v roce 2004 a dotace v rámci SZP se jich tedy týkají až nyní. Objasnění příčin změn početnosti dalších skupin ptáků je obtížnější a vyžádá si zřejmě další zkoumání.

Zářijové pražské setkání evropských ornitologů se zabývalo i dalším rozvojem programu Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků.

Hlavními organizátory semináře jsou Česká společnost ornitologická a Fakulta lesnická a environmentální ČZU, spoluorganizátory pak britská Královská společnost na ochranu ptáků (RSPB), BirdLife International a European Bird Census Council (EBCC).

Program Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků je společným projektem EBCC a BirdLife International a je podporován britskou Královskou společností na ochranu ptáků RSPB. Na programu se též významně podílí nizozemský Centrální statistický úřad.

(společná tisková zpráva MŽP a ČSO)

Další informace:

<http://www.birdlife.cz>

<http://www.ebcc.info>

<http://www.birdlife.org>

<http://www.rspb.org.uk>

Boj proti chudobě je podmíněn rovností pohlaví

Populační fond OSN – UNFPA, zveřejnil 12. 10. Zprávu o světové populaci. Letos se zaměřuje na rovnost pohlaví a upozorňuje, že světový boj proti chudobě nebude úspěšný, pokud státy nebudou zároveň bojovat proti diskriminaci ženského pohlaví. Do dosažení rovnosti máme podle zprávy daleko, jistý pokrok byl však zaznamenán. Zpráva s podtitulem „**Slib rovnosti: rovnost pohlaví, reprodukční zdraví a rozvojové cíle**“ vyzývá představitele států a vlád k dodržení slibů, které byly dány ženám a mladým lidem v souvislosti s bojem proti chudobě na Summitu tisíciletí v roce 2000. Větší podpora žen a mladých lidí, kteří tvoří většinu obyvatel země, urychlí dlouhodobý rozvoj. Pokud jim tato podpora poskytnuta nebude, ještě několik dalších generací se bude potýkat s extrémní chudobou. Zpráva se detailně zabývá jednotlivými body rozvojových cílů tisíciletí a mapuje jejich plnění. Vedle toho zkoumá i dopady násilí pácha-

ného na ženách nebo zapojení žen a mladých lidí do řešení následků humanitárních krizí. Rovnost pohlaví, která je zakotvena i v Chartě OSN, jejíž 60. výročí si letos připomínáme, má ekonomický a sociální smysl. Diskriminace vede k nižší produktivitě a vyšším nákladům na zdravotní péči. Způsobuje také vyšší úmrtnost matek i dětí a výrazně ohrožuje snahy o zmírnění chudoby na celém světě.

Součástí zprávy je také tabulka s údaji pro jednotlivé země světa. Hlavními indikátory jsou úmrtnost, reprodukční zdraví a vzdělání, mezi další údaje patří počet obyvatel, předpokládaný růst populace nebo poměr lidí žijících ve městech a na venkově.

Zpráva je zdarma k dispozici v tištěné podobě v Informačním centru OSN, nám. Kinských 6, Praha 5, příp. na vyžádání e-mailem na library@osn.cz.

(z materiálů Informačního centra OSN)

Ekologické limity těžby v Severočeské hnědouhelné pánvi je nutné zachovat

Začátkem 70. let těžily uhelné sloje na sever od Mostu velkolomy Čs. armády a Obránců míru, které postupovaly k úpatí Krušných hor. Tehdy bylo rozhodnuto, že velkolom Obránců míru nepostoupí až k úpatí hor a v polovině 80. let bude zastaven. Zbylé uhelné zásoby vytěží velkolom Čs. armády, který se po dosažení úpatí u Vysoké Pece otočí na severovýchod a odtěží prostor Podhůří, Kundratic, Jezeří, Albrechtic, Dřínova, Černic, Horního Jiřetína a Janova. Otevře tak vstup do plánovaného velkolomu Koh-i-nor v oblasti Záluží a Litvínova.

1. Geologické počátky myšlenky limitů

Pro tento postup zcela chyběly poznatky o povaze krušnohorského krystalinika v předmětné lokalitě. Hydrogeologický a inženýrsko-geologický průzkum, prováděný původně k problematice přítoku povrchových a podzemních vod do jámy velkolomu, našel množství starých i nedávných svahových deformací, sesuvů a skalních zřícení horských svahů – v blízkosti zámku Jezeří dokonce rozsahem i mocností největších, jaké kdy byly v celém Českém masivu nalezeny. Strmé svahy Krušných hor zde přitom převyšují pánev až o 700 m a přímo pod zámkem Jezeří měl být svah těžbou prodloužen o dalších 300 m ke dnu těžební jámy velkolomu.

Po publikaci těchto zjištění v roce 1977 následoval další několikaletý geologický průzkum v oblasti Jezeří a mezi Jezeřím a Janovem, který v krystaliniku i vrstvách sedimentů při okraji pánve zjistil několik desítek metrů mocné tektonické zóny a deformace. Na průzkumu založený matematický model stability ukázal, že při odtěžení svrchních cca 2/3 sedimentů při patě svahu dojde k deformacím v rozsahu cca 10 cm, ale při dalším odlehčení paty svahů těžbou nadloží a uhelné sloje již dojde k celkovému stabilitnímu kolapsu tektonicky porušeného krystalinického masivu s reálnou hrozbou náhlého skalního zřícení svahů do těžební jámy, zavalení důlní techniky a lidí a znehodnocení uhelných zásob.

Doly však dál usilovaly o úplné vytěžení ložiska uhlí velkolomovým způsobem až k jeho okraji. Zajištění stability svahů Krušných hor chtěly dosáhnout dvěma způsoby – pomocí série předpjatých kotev vrtaných z etážovitě seřezávaných částí svahu, nebo odtěžením celé povrchové partie krystalinického masivu do stabilního sklonu 35°. To by si samozřejmě vyžádalo předchozí odtěžení veškerých lesních porostů a půdního pokryvu i všech vyčnívajících skalních útvarů včetně zámku Jezeří. Vedení dolů proto v roce 1982 podalo žádost o sejmутí památkové ochrany z areálu zámku a o rozšíření dobývacího prostoru do vrcholové partie Krušných hor. Do konce totalitního režimu bylo této žádosti vyhověno jen částečně. Byla sejmuta jen památková ochrana z arboreta pod zámkem Jezeří.

Zjištěné inženýrsko-geologické podmínky potvrdila praxe. Po roce 1982 došla těžba západně od Jezeří k úpatí horských svahů a zasáhla do nich řadou skrývkových „odlehčovacích“ řezů až do výšky 70 m nad úroveň úpatí svahu. Toto podříznutí cca 2 km dlouhého úseku paty svahu, narušeného tektonickými zónami, vedlo v roce 1984 k náhlému sesuvu s kubaturou cca 4 miliony m³. Další sesuvy se po-

stupně uvolňovaly směrem k Jezeří. V červnu 2005 došlo k novému velkému sesuvu z okraje stabilizačního pilíře pod Jezeřím s kubaturou cca 3 mil. m³.

V prostoru na východ od Jezeří směrem k Litvínovu, kam se chystá velkolom Čs. armády postoupit, zbývá k dotěžení jen úzký pruh sloje mezi úpatím Krušných hor a jámou zrušeného velkolomu Obránců míru. Pro těžbu v otevřené jámě je toto pásmo stejně problematické jako na západ od Jezeří. Krystalinický masiv ve svahu hor je rozčleněn tektonickými poruchovými zónami do soustavy dílčích ker a kulís. Ve svahu nad Černicemi je galerie bizarních skalních výchozů podélně tektonicky izolovaná z obou stran. Svahem hor podélně procházejí dvě vodohospodářské štoly, kudy jsou převáděny vody Šramnického a Černického potoka do nádrže u Záluží. Jejich případné porušení pohybem horninového masivu by mohlo zcela rozvrátit stabilitu svahů.

2. Společenské předpoklady stanovení limitů

Plánovaný postup velkolomu Čs. armády byl součástí tzv. „velké varianty těžby“, která by mimo jiné znamenala odtěžení svahů Krušných hor a likvidaci téměř všech obcí na okraji pánve pod nimi, včetně velkých měst jako Chomutov, Jirkov, Litvínov, Lom u Mostu, Novosedlice či Chabařovice. S měnící se situací ve společnosti přestával být tento plán únosný i pro totalitní režim, o který se jinak uhelná lobby opírala, a proto nebyl nakonec vládou schválen.

Vedení dolů bylo dokonce přinuceno vypočítat a vyhodnotit ochranný stabilitní pilíř svahů Krušných hor v úseku Černice – Horní Jiřetín na kótě 300 m n. m. Výsledek – vazba 120 milionů tun uhlí a zúžení porubní fronty při postupu k východu – však byl pro doly nepřijatelný.

Přitom ani tento pilíř by nebyl dostatečný ze všech hledisek. Na svazích Krušných hor se nachází komplex přírodě blízkých lesních porostů bukového stupně a v celém úseku kontaktní zóny mezi dubravním bukovým stupněm jsou soustředěny další porosty přirozené vegetace stromového, keřového a bylinného patra, jejichž složení je velmi bohaté a tvoří hlavní ohniska genové základny Krušných hor. Kóta 300 m n. m. by však vzhledem k nutnosti podchycení povrchových vod neochraňovala dostatečně tyto porosty. Z iniciativy úředníků tehdejšího KNV se věc dostala na veřejnost a nepodařilo se ji „ututlat“ a podklady zatajit. To je nutné si připomenout zvláště dnes, kdy s kótou 300 m n. m. je v tomto místě spojena snaha o prolomení limitů.

Koncem 80. let minulého století již byla situace taková, že argumenty skupiny odborníků, úředníků

a mládežníků z Brontosaura, která se formalizovala jako „Společnost na záchranu (později za obnovu) Jezeří“, došly až k sluchu reformně naladěného tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Hegenbarta, z jehož iniciativy pak vláda na jaře roku 1988 odmítla velkou variantu těžby a rozhodla o zachování a rekonstrukci zámku Jezeří a o vytvoření ochranného pilíře zámku, který vyloučil z povrchové těžby zásobu cca 30 milionů tun uhlí. Byla dokonce vyvinuta snaha učinit ze zámku centrum výzkumného ústavu International Institute for Applied System Analysis, který v rámci „otevlování“ vztahů založily vlády USA a SSSR.

Stále však byly bezprostředně ohroženy těžbou četné obce a města i mezilehlá kulturní krajina. Lesy v Krušných horách dále umíraly, kraj pustl a zvýšenou nemocnost vykazovali i lidé a jejich duše. Dobývání a spalování uhlí vytvořilo podmínky, ve kterých se už nedalo žít. Přišla známá masivní veřejná vystoupení obyvatel pánve v listopadu 1989.

Polistopadová reprezentace tak zdědila úkol zastavit tento nepříznivý trend a uchránit alespoň zbytek zachovalých přírodních a kulturních hodnot krajiny a osídlení. Byl vypracován „Program ozdravení životního prostředí v Severočeské hnědouhelné pánvi“, který byl ještě v roce 1990 schválen českou i federální vládou. Dobově podmíněný vládní dokument však v podstatě jen „vylepšoval“ stav, ale neměnil kontinuitu života oblasti. Investice byly směřovány především na zmírnění a koncovou eliminaci škodlivých následků hospodářské exploatace, nikoli na její omezení a přizpůsobení místním podmínkám.

Cestu k tomu otevřela až diskuse nad plněním programu v roce 1991, ze které pro MŽP vzešel úkol stanovit v Severočeské hnědouhelné pánvi „územní ekologické limity pro těžbu a energetiku“, zapracovat je do územně plánovací dokumentace a připravit podklady pro odpis zásob uhlí za takto stanovenými liniemi. Tento obrat umožnil také přechod energetiky do kompetence české vlády, která se v úvaze nad zásadami příští energetické politiky rozhodla změnit pohled na toto odvětví doposud charakterizované úkolem zajistit dostatek levné energie pro hospodářský rozvoj země. Nová energetická politika měla naopak definovat, jak velké množství energie můžeme ekologicky přijatelným způsobem získat z vlastních zdrojů a jaký objem za stejných podmínek vyrobené energie můžeme dovézt, a tomuto limitnímu množství energie přizpůsobit orientaci hospodářského rozvoje. Energetika pak měla jeho další růst stimulovat jen investicemi do šetrných zdrojů a efektivnějšího využívání disponibilní energie a do plánování a podpory jejich úspor.

Limity se tak staly i prvním realizovaným krokem k této politice.

Již v září 1991 byly stanoveny závazné linie těžby lomu Chabařovice, jimiž bylo uchováno minulým režimem odepsané stejnojmenné město. Lom šel v roce 1996 do likvidace a byl rekultivován na rekreační nádrž, která se právě napouští.

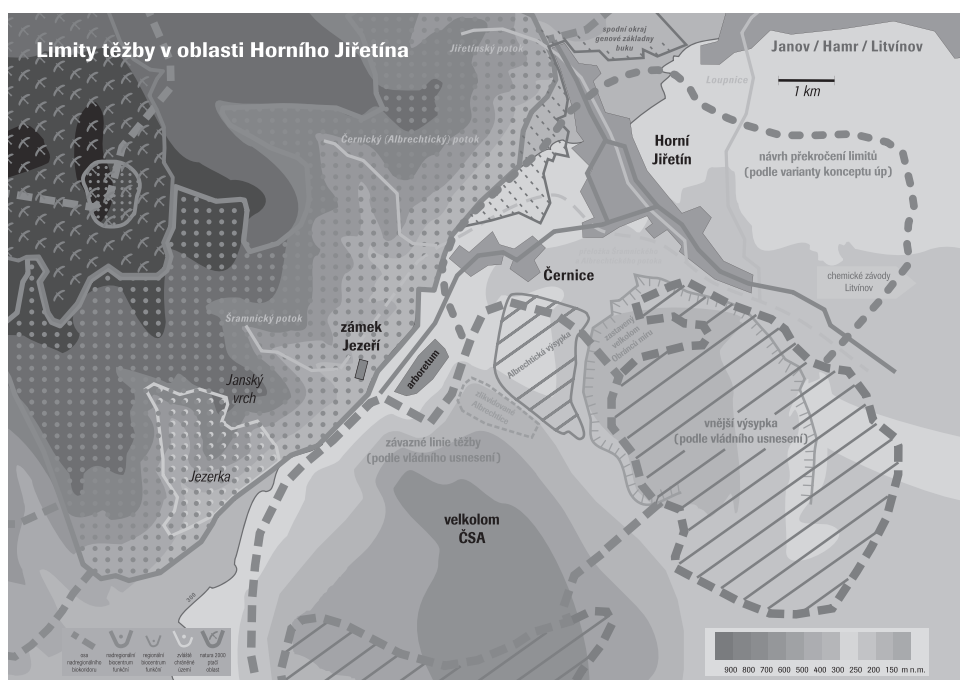
V listopadu 1991 pak vláda usnesením č. 444/1991 stanovila „územní ekologické limity těžby hnědého uhlí“ včetně „závazných linií omezení těžby a výsypek“. Těmito liniemi byly mimo jiné ochráněny obce Spořice, Droužkovice, Březno, Černovice, Chomutov, Jirkov, Černice a Horní Jiřetín, které původně měly podlehnout přibližující se těžbě. Vyloučením otvírky lomu Bylany pak byly dále ochráněny obce Havraň, Koporeč, Lišnice, Nemilkov, Polerady a Saběnice, které leží na dosud netěženém ložisku Bylany.

Zbývající zásoby uhlí za liniemi byly ponechány k vytěžení šetrnějšími metodami a také k jinému než málo efektivnímu energetickému využití. Odepsány měly být toliko pro povrchové dobývání. Mělo se tak stát do roku 2005. Odpis zásob ale za žádné z dalších vlád připraven nebyl. Nebylo ani vážně uvažováno o šetrnějších metodách těžby.

3. Důvody pro zachování limitů

Ministerstvo průmyslu a obchodu a těžaři pojali rok 2005 jako výzvu k jejich zpochybnění a zrušení. Příležitost privatizace dolů a energetiky přivádějí do území novou generaci „zlatokopů“, tušící možné zisky z dalšího bezohledného rabování zdejšího přírodního bohatství a jeho prodeje. Podle státní energetické koncepce, připravené MPO, vyžaduje prognóza potřeby uhlí a elektřiny v ČR prolomení limitů těžby již do roku 2030.

Ministerstvo životního prostředí však ze stejných podkladů došlo k závěru, že k prolomení limitů nemusí dojít ani po roce 2050, pokud budou více diverzifikovány primární zdroje energie, věnována dostatečná pozornost obnovitelným zdrojům a úsporám a pokud budeme uhlím a energií šetřit, a ne je neuváženě vyvážet.

Z jiné strany jsou limity napadány jako politický avanturismus revoluční doby.

Pro stanovení limitů byla rozhodující potřeba uchovat prvky kostry ekologické a sídelní struktury území, ve kterých je ukryta přírodní a kulturní paměť kraje, a to pro kontinuitu a jeho příští zdravý vývoj. Z těchto důvodů je respektuje i koncept nového územního plánu velkého územního celku pánevní oblasti, který však pod vlivem uvedených snah MPO obsahuje na žádost zadavatele i variantu jejich prolomení.

Stanovení limitů sice bylo výrazem společenské a politické změny po roce 1989, vycházelo však plně z věcných skutečností a nebylo diktováno politickými nebo ideologickými zájmy či ohledy. V celé pánevní oblasti lze jen stěží najít souvislejší úsek, který by nebyl dotčen těžbou nebo jejími důsledky. Povrchová lomová těžba velkoplošně likvidovala a likviduje poslední zbytky rostlých půd. Přírodní struktury byly

dávno zredukovány pod únosné minimum. Po roce 1945 zde těžbě uhlí a s ní spojené energetice a průmyslu ustoupilo 106 obcí. Z toho 89 bylo zlikvidováno totálně i s okolní krajinou. Další 91 obcí zaniklo v bezprostředním okolí pánve v Krušných horách a Českém středohoří v důsledku odsunu německého obyvatelstva. Žádná krajina a její sídelní struktura nebyla nikde a nikdy ve světě vystavena v tak krátkém časovém období tak drastické devastaci. Z přírodního a kulturního bohatství, které tento kraj kdysi představoval, se zachovalo už tak málo, že jeho další ničení není možné tolerovat.

Na mnoha městech a obcích, jejich domech i památkách je 15 let nové naděje znát. Ožily jako lidé v kraji. Nesmíme ztratit ani tuto, možná zde již znovu nevzkřísitelnou hodnotu.

*Ing. Ivan Dejmal,
za skupinu pro zachování ekologických limitů*

Nové metodické pokyny MŽP pro zpracování analýzy rizik kontaminovaného území a pro průzkum kontaminovaného území

V září roku 2005 vyšly ve Věstníku MŽP, částka 9, dva nové metodické pokyny MŽP:

1. Metodický pokyn MŽP pro analýzu rizik kontaminovaného území,
2. Metodický pokyn MŽP pro průzkum kontaminovaného území.

Rozšířením působnosti obou metodických pokynů (MP) na „kontaminovaná místa“ se otevírá možnost jejich univerzálnějšího využití nejen pro problematiku starých ekologických zátěží, ale i pro řešení problematiky brownfields, škod vzniklých důlní činností, skládkováním apod.

Zpracování obou metodických pokynů bylo zajištěno jednotným týmem nejvýznamnějších expertů v oblasti sanační geologie v ČR (nezávislých expertů, pracovníků Ministerstva životního prostředí a Státního zdravotního ústavu). Jejich spolupráce byla zajištěna jedním koordinátorem. Výsledkem jsou dva metodické pokyny, které jsou vzájemně provázány. Oba metodické pokyny byly podrobeny resortnímu a meziresortnímu připomínkovému řízení. V rámci resortního připomínkového řízení se k nim vyjádřila např. Česká geologická služba a Česká inspekce životního prostředí. V rámci meziresortního připomínkového řízení se k nim vyjádřila Česká asociace hydrogeologů, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a řada nezávislých expertů. O stanovisko byl rovněž požádán Fond národního majetku ČR.

Oba tyto pokyny nahrazují předcházející Metodický pokyn pro zpracování analýzy rizika z roku 1996 (publikovaný jako Příloha Zpravodaje MŽP č. 8/1996). Oba pokyny vstoupily v platnost dne 10. 9. 2005. Všechny průzkumné práce a analýzy

rizik zadané po tomto datu by se měly řídit těmito novými pokyny.

K Metodickému pokynu MŽP pro analýzu rizik kontaminovaného území:

Nový metodický pokyn vychází z devítileté praxe posuzování a zpracovávání analýz rizika podle původního metodického pokynu z roku 1996. Důvodem aktualizace je odstranění hlavních nedostatků předchozího pokynu, upřesnění a modernizace základního postupu při hodnocení a managementu rizik v procesu odstraňování starých ekologických zátěží. Důraz je kladen na vysokou odbornou fundovanost zpracovatelů analýz rizik. Materiál obsahuje všechny informace důležité pro hodnocení reálných rizik, zejména zdravotních, která z přítomnosti kontaminace na lokalitě vyplývají. Je zpřesněn postup zpracování celé výsledné zprávy, jsou konkretizovány postupy stanovení cílových parametrů sanace a v závěru jsou uvedeny aktuální legislativní a metodické podklady. Odpovědné zpracování analýzy rizik podle nového pokynu povede k efektivnějšímu využívání finančních prostředků určených pro odstraňování starých ekologických zátěží.

Hlavní změny oproti původnímu MP z roku 1996:

1. Analýza rizik (AR) kontaminovaných lokalit je multidisciplinární nástroj, který má:
 - ověřit existenci, charakter, rozsah a míru ekologické zátěže na konkrétní lokalitě;
 - identifikovat zdroje a ohniska kontaminace, objasnit migrační mechanismy a předpokládaný vývoj kontaminace v daných přírodních a „technologických“ podmínkách;
 - definovat míru reálných rizik vyplývajících pro jednotlivé recipienty z prokázané ekologické zátěže;

- navrhnout a zdůvodnit cílové parametry nápravných opatření;
- navrhnout a posoudit optimální či variantní způsoby eliminace, řízení či sledování zjištěných rizik;
- zhodnotit finanční a časovou náročnost doporučených nápravných opatření.

Vzhledem k tomu, že nosným tématem analýzy rizik kontaminovaného území je charakterizace a predikce vývoje kontaminace v daných přírodních podmínkách, musí být projekt AR řízen odpovědným řešitelem s osvědčením odborné způsobilosti pro geologické práce.

2. Hlavní změnou v metodice AR je *specifikace požadavků na průzkum předcházející vlastnímu hodnocení rizik*. Účelem průzkumné etapy prací je získání relevantních informací o kontaminaci a přírodních podmínkách konkrétní zájmové lokality, a to v rozsahu a kvalitě odpovídající úrovni podrobného průzkumu (tzv. kategorie B paralelního MP pro průzkum kontaminovaného území). Ve zcela výjimečných případech, a pokud možno pouze na nepřístupných částech lokality, lze akceptovat výsledky předběžného průzkumu (tzv. kategorie C). MP nově specifikuje požadavky na popis a zdůvodnění rozsahu a metod průzkumu a na zpracování jeho výsledků. Součástí nového přístupu je i nutnost zpracovat tzv. koncepční model kontaminace pro posuzovanou lokalitu, a to ještě před zahájením terénních prací. V průběhu zpracování AR je pak koncepční model postupně upřesňován.
3. MP dále zdůrazňuje, že *v případě potvrzeného překročení závazných limitů platných legislativních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí (zejména při zjištění závažného ohrožení nebo znečištění povrchových nebo podzemních vod – tzv. závadného stavu podle § 42 Vodního zákona) není nutné dále kvantifikovat rizika a nápravné opatření musí být uloženo a zahájeno bezodkladně, v souladu s danými legislativními předpisy*.
4. *Hodnotit rizika pak není nutné ani v případě, že již průzkum, resp. aktualizovaný koncepční model, prokáže absenci relevantních expozičních scénářů* (pro člověka či jednotlivé složky životního prostředí).
5. *MP zcela opouští používání intervenčních kritérií kontaminace* (tzv. kritérií A, B a C dle MP z roku 1996) ve fázi hodnocení rizik. Pro řízení rizik jsou rozhodující pouze případná překročení legislativně závazných limitů nebo výsledky hodnocení rizik v případě, že legislativně závazné limity stanoveny nejsou.
6. *MP nově uvádí komplexní přehled obvyklých expozičních scénářů a upřesňuje rovnice i používané konstanty a proměnné pro výpočet přijatých, resp. absorbovaných dávek a pro následnou kvantifikaci míry karcinogenních i ne-*

karcinogenních rizik, a to podle převzatých metodik US E.P.A. Úkolem zpracovatele AR je identifikovat, charakterizovat, zdůvodnit a vyhodnotit reálné expoziční scénáře relevantní v podmínkách dané konkrétní lokality.

7. *MP zakazuje odvozovat cílové parametry sanace od kritérií A,B,C zveřejněných v roce 1996 rámci materiálu „Kritéria znečištění zeminy a podzemní vody“.*
8. *MP doplňuje v relevantních případech požadavek na sledování a posuzování přirozené atenuace.*

Postupy zpracování AR zahrnující výše uvedené změny jsou zohledněny v nové osnově závěrečné zprávy AR. Podrobnější vysvětlení doporučených postupů i odkazy na zdroje informací jsou obsaženy v přílohách nového MP.

K Metodickému pokynu MŽP pro průzkum kontaminovaného území:

Jedná se o zcela nový metodický pokyn, který doplňuje a upřesňuje požadavky na projektování, realizaci a vyhodnocení průzkumu kontaminovaného území, které nebyly dostatečně specifikovány v původním Metodickém pokynu pro zpracování analýzy rizika z roku 1996. Tento metodický pokyn vychází ze zákona č. 62/1988 Sb., o geologických pracích v platném znění a z prováděcích předpisů, zejména vyhlášky č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek. Metodický pokyn kategorizuje několik úrovní prozkoumanosti kontaminovaného území v závislosti na požadovaném využití výsledků prací, uvádí požadavky na informace, které je nezbytné v jednotlivých kategoriích prozkoumanosti získat, a upřesňuje rozsah prací, které je nutné v jednotlivých etapách geologického průzkumu realizovat. Součástí metodického pokynu jsou definice pojmů, přehled základních právních předpisů pro průzkumné práce, základní pravidla pro dokumentaci vrtů a základní pravidla pro vzorkování jednotlivých médií.

Tento pokyn je úzce provázán s Metodickým pokynem MŽP pro zpracování analýzy rizik, viz výše, ale může být použit i samostatně pro řízení průzkumných prací na kontaminovaných lokalitách.

Oba metodické pokyny jsou publikovány na webových stránkách Ministerstva životního prostředí <http://www.env.cz>.

Poznámka:

Dílčí tiskové chyby, které byly v obou metodických pokynech po jejich vydání zjištěny, budou opraveny v jejich elektronické verzi na webu MŽP.

Mgr. Daniel Svoboda,
AGSS, s.r.o.,
RNDr. Jan Gruntorád, CSc.,
odbor ekologických škod MŽP

Zaručeně šetrné české dřevo z Volar a od Kinských

FSC ČR, česká pobočka mezinárodní organizace Forest Stewardship Council (FSC), gratulovala dvěma českým lesním podnikům, které získaly prestižní značku šetrného hospodaření FSC.

Postupná příprava

Městské lesy Volary, a. s. a soukromý majetek Kinský dal Borgo, a. s. v Chlumci nad Cidlinou získaly prestižní certifikát FSC, který uděluje mezinárodní organizace FSC lesním majetkům dodržujícím striktní ekologická a sociální kritéria. Plocha českých lesů, certifikovaných světovou značkou FSC, se certifikací obou podniků o celkové rozloze 10 417 hektarů téměř zdvojnásobila, a to na 24 971 hektarů. Společně s lesními podniky získaly certifikát i tři dřevozpracující podniky, které tak budou moci na trh uvést dřevěné výrobky ze zaručeně šetrného dřeva s logem FSC, pocházejícího z šetrně obhospodařovaných lesů.

Získáním certifikátu lesní podniky získávají výhodu při prodeji dřeva v ČR i zahraničí. Oba lesní podniky se na certifikační audity začaly připravovat již v roce 2004 a postupně upravovaly své hospodářské postupy tak, aby vyhovovaly standardu FSC pro ekologicky šetrné, sociálně odpovědné a ekonomicky životaschopné lesní hospodaření. Městské lesy Volary, a. s. a lesy Kinský dal Borgo, a. s. v Chlumci nad Cidlinou získaly certifikát na 5 let, za předpokladu plnění přísných podmínek v ekologické, sociální a ekonomické oblasti, jejichž plnění bude každoročně sledováno akreditovanou certifikační firmou.

Popularita značky roste

Dosud na certifikát FSC dosáhly pouze tři tužemské lesní podniky. Jako první v roce 1988 Školní lesní podnik Křtiny Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. V září 2005 bylo

v ČR certifikováno 20 dřevozpracujících podniků. Značku Forest Stewardship Council společně na začátku 90. let vytvořily velké mezinárodní ekologické organizace, dřevařské společnosti a další partneři. Stává se velmi populární mezi zákazníky a poptávka po dřevě s tímto logem rapidně roste. Na trhu je už přes 20 000 výrobků

s logem FSC. Nakupují je také významné firmy. Například obchodní řetězec Hornbach oznámil, že od roku 2008 nebude používat dřevo z nových zemí EU, které nemá certifikát FSC.

Certifikátem FSC se v srpnu 2005 mohlo pyšnit více než 57 milionů hektarů lesů v 65 zemích světa.

Mgr. Michal Rezek, ředitel FSC ČR, k tomu řekl: „Gratulujeme Městským lesům ve Volarech a lesům Kinský dal Borgo v Chlumci nad Cidlinou k získání certifikátu. Jsou dobrým důkazem, že ekologicky a sociálně šetrné lesní hospodaření v souladu s důslednými pravidly FSC je v České republice možné v horských lesích i nížinách, u soukromých i obecních lesů. Šetrné hospodaření, které dodržuje mezinárodní kritéria FSC, chrání lesy a zároveň představuje pro vlastníky dobrou obchodní příležitost.“

Více o certifikaci FSC na stránkách české pobočky FSC ČR: www.czechfsc.cz

(tisková zpráva FSC ČR)

Kontakt:

Mgr. Michal Rezek (tel.: 736 533 137),
Šárka Grénarová (tel. 737 406 093)
e-mail: fsc@ecn.cz

MEASURE BAR

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 – Vršovice, tel.: 267 122 549 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, 602 102 684, e-mail: jplaminkova@volny.cz • Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8 – Bohnice, tel.: 233 551 711, fax: 233 553 422, e-mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica, výtiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 11/2005 předáno do tisku 8. 10. 2005.